

Tartu Ülikool
Maailma keelte ja kultuuride kolledž

Hanna-Lisett Lubi
SAKSA NOORTEKEELE TÕLKIMISE ERIPÄRAD
NOORTESERIAALI „SCHLOSS EINSTEIN“ NÄITEL
Magistritöö

Juhendaja Terje Loogus

Tartu
2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. Noortekeel.....	8
1.1. Keele ja noortekeele olemus	8
1.2. Noortekeele uurimine keeleteaduses	10
1.3. Noortekeelele iseloomulikud jooned	14
1.3.1. Noortekeel kui grupikeel	14
1.3.2. Släng	15
1.4. Saksa noortekeele tunnused	18
1.5. Noortekeel meedias ja filminduses	23
2. Noortekeele tõlkimise teoreetilised lähtekohad.....	26
2.1. Tõlke <i>skopose</i> määramine.....	26
2.2. Tõlkelahenduste tüpoloogia.....	27
3. Materjali ja metoodika kirjeldus	30
3.1. Seriaali lühitutvustus	30
3.2. Metoodika	30
4. Analüüs	32
4.1. Tegusõnad.....	32
4.2. Nimisõnad.....	36
4.3. Omadussõnad.....	39
4.4. Laensõnad	41
4.5. Hüüdsõnad	42
4.6. Ebasündsad väljendid	43
4.7. Muud tähelepanekud.....	44

4.8. Järeldused	45
KOKKUVÕTE	47
KASUTATUD KIRJANDUS.....	49
RESÜMEE.....	54
LISAD.....	56
Lisa 1. Korpuses esinenud noortekeelsete väljendite valikuline loend	56

SISSEJUHATUS

Maailmakuulus austria helilooja Wolfgang Amadeus Mozart on öelnud, et iga noor inimene peab kasutama halbu sõnu, muidu ta ei oleks noor inimene (viidatud Hinderks-Kutscher 1998: 67 kaudu). Tõepoolest jääb teismeliste puhul kõrva nende vabameelne keelekasutus, milles kujundlikud väljendid ja vulgaarsused varjavad endas tihtipeale peidetud sõnumit. Noortekeel omas tähtsust juba Mozarti eluajal 18. sajandil ning on senini püsinud keelelise nähtusena meie ühiskonnas.

Magistritöö teemaks valiti noortekeele tõlkimise iseärasused, kuna autoril on olnud nimetatud teema ja noortekeele kasutusvaldkondade vastu pikaajaline isiklik huvi. Näiteks hakkas autor väikese lapsena saksakeelset noorteseriaali „Schloss Einstein“ vaadates tajuma, et noored kasutavad tõepoolest sõltuvalt suhtlussituatsioonist erinevat keelt. Bakalaureusetöö (Lubi 2019) andis autorile esimese võimaluse end noortekeele valdkonnaga paremini kurssi viia selleks, et magistritöö raames teemasse veelgi rohkem süveneda. Samuti mõjutab autorit teemavalikut tehes ta igapäevane töökeskkond. Nimelt on autoril võimalik gümnaasiumis saksa keele õpetajana töötades noored ise tõlkeprotsessi kaasata, sest nemad tunnevad enda keelt kõige paremini ja kujundavad seda päevast päeva.

Kuigi noortekeele uurimise vastu hakati huvi tundma juba 30ndate alguses, on keeleteadlased selle vastu huvi üles näidanud lainetena ning seetõttu on Eestis uuritud noortekeelt tagasihoidlikul määral. Aastal 2019 tehti Tartu Ülikoolis algust projektiga „Teismeliste keel Eestis (TeKE)“¹ (2019–2022), mille eesmärk on koostada noorte argisuhtlust koondav keelekorpus. Enne seda toimus viimane põhjalikum noortekeele uurimine ning dokumenteerimine ligi 30 aastat tagasi Mai Loogi eestvedamisel. 1991. aastal avaldati Mai Loogi koostatud „Esimene eesti slängi sõnaraamat“. Eesti keeleteaduses on noorte keelekasutuse ja slängi uurimisele pööratud teatud tähelepanu ning just entusiastide töö on teadusharu arengule kaasa aidanud. Tänuväärse töö on ära teinud näiteks keeleteadlane Tõnu Tender (vt nt 1996), kes on lisaks keelepoliitikale ja mitmekeelsusele

¹ Projekti „Teismeliste keel Eestis“ (november 2019–2022) rahastab Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse programm „Eesti keel ja kultuur digiajastul 2019–2027“. Projekti koduleht: <https://sisu.ut.ee/teke/avaleht> (külastatud 05.04.2021).

keskendunud ka eesti ning täpsemalt koolinoorte slängi uurimisele. Ligi dekaad peale Loogi sõnaraamatu ilmumist nägi päevavalgust Lemmit Kaplinski ja Kätlin Vainola kokku seatud „Eesti slängi sõnaraamat“. Lisaks eelnimetatud isikutele on Eestis teismeliste keelt puudutava teadustööga tegelenud ka Virve-Anneli Vihman koostöös Kristiina Praakliga. Peale keeleteadlaste on noortekeele olemus paelunud ka üliõpilasi ning nii on enda magistritöö raames näiteks Natali Happonen (2010) kõrvutanud eesti, soome ja vene koolinoorte slängi ning Kairit Lehtpuu (2016) on tähelepanu pööranud teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalsetele joontele. Paraku on noortekeel jäänud siiani vaid üksikute teadlaste pärusmaaks. Ehk peitub põhjus selles, et pole lihtsalt osatud näha selle keelekuju tähtsust ja seda, mida see meie keelekasutuse ja viimase muutumise jaoks laiemas mõttes tähendab. Noortekeel ja släng on kõige kiiremini muutuv keelevariant, mis annab meile võimaluse näha ühiskonda teisest vaatenurgast ning saada aimu näiteks noorte väärtushinnangutest.

Kirjandust läbi töötades on esile kerkinud mitme autori arvamused, mille kohaselt on noortekeele materjali kogumine väga raske ülesanne. On tehtud töid, kus on lindistatud või kirjalikult fikseeritud noorte vahelisi vestluseid, kuid tihti jälgivad noored uurija kohalolekul enda keelekasutust rohkem ning tõelised noortekeelsust väljendavad sõnad ei pruugi vestlusesse jõuda. Väga hea lahenduse on autori arvates kasutusele võtnud projekt TeKE. TeKE projekti käigus on keelematerjali kogujateks nimelt noored ise ning vestlusi lindistavad noorukid ehk keelejuhid, kes saadavad hiljem lindistused ise uurijatele. Eesti üks tähtsamaid noortekeele uurijaid Mai Loog on Tallinna koolinoorte seas läbi viinud küsitlusi (Loog 1992) ning paar teist uurijat on uurinud idiolekte ehk ühe konkreetse isiku keelekasutust. Näiteks on Leelo Keevallik uurinud Kihnu murde assimileerumise mustreid Manilaiul, pöörates seejuures tähelepanu just noortele ning sellele, kuidas nad suhtuvad Kihnu murraku säilitamisesse enda keelekasutuses (Keevallik jt 1997).

Magistritöö uurimisprobleem on alguse saanud autori enda tähelepanekutest. Nimelt on autor lugenud noortele suunatud kirjandust ning mõnegi teose nii originaalväljaannet kui ka tõlget. Originaalteksti ja tõlget omavahel võrreldes on ilmnenud aga tähelepanuväärsed erisused noorte kirjandusele kõige iseloomulikuma elemendi suhtes. Just noorte omavahelises suhtluses võib tõlketekstis esineda tähelepanuväärseid lahendusi või üldse

väljajätte, mis võivad olla tingitud mitmest faktorist. Ühest küljest on võimalik, et tõlkija pani küll ise kirja tabava noortekeelse väljendi, mis ei olnud meelepärane aga toimetajale või kirjastusele. Sellisel juhul tekib omavaheline dialoog, kuid alati ei pruugita üksmeelele jõuda. Teisest küljest võib kirjastus pakkuda tõlketööd mõnele vanemale, kuid kogenud tõlkijale, kes ei pruugi olla praegusaegse noorte keelekasutusega ega tõlkimist abistavate allikatega üldse kursis. Sellisel juhul ei oskaks ta erinevaid väljendite võimalusi kaaluda ning tõlge jääks noortele kui teksti sihtgrupile keelelisest aspektist võõraks. Käesoleva tööga soovib autor abiks olla just sellisesse olukorda sattunud tõlkijale, kes saaks ennast kurssi viia noortekeele tõlkimise iseärasustega ning konkreetsemalt saksa noortekeele väljendite ning vastavate tõlgetega.

Magistritöö eesmärk on defineerida ja kategoriseerida noortekeelt ning viimase tõlkimise iseärasusi saksa-eesti keelesuunal seriaali „Schloss Einstein“ näitel. Samuti soovib autor töö käigus teada saada, milliste tõlkestrateegiate abil on võimalik noortekeelt sihtkeeles kõige sobilikumalt edasi anda.

Magistritööl on kaks peamist uurimisküsimust: millised on noortekeele ning selle tõlkimise iseärasused ja millised strateegiad aitavad noortekeelt tõlkes edasi anda?

Käesoleva teoreetilis-rakendusliku uurimuse väärtus peitub ta praktilisuses. Nimelt on noortekeel nähtus, mis on ajas pidevalt muutuv. Noorte keelekasutusse lisanduvad üha uued väljendid ning teised jällegi vananevad ning unustatakse. Sellegipoolest on noortekeelele iseloomulikud jooned läbi aegade samaks jäänud ning nii on välja kujunenud teemad, mille ümber noorte sõnavara kõige rohkem pöörleb. Töö praktiline väärtus seisneb selles, et noortekeele huvilistel tõlkijatel on võimalik esmalt tutvuda noortekeele olemuse ja iseloomulike tunnustega ning seejärel tõlkestrateegiatega, mida on võimalik noortekeele tõlkimise protsessis rakendada. Töö lisas on võimalik tutvuda seriaali „Schloss Einstein“ osade 949, 950, 951 ja 952 põhjal koostatud noortekeelse sõnaloendiga, kuhu on toodud nii saksakeelne originaalväljend kui ka eestikeelsed tõlkevasted. Niisiis on võimalik töö korpust ka teatud viisi noortekeele sõnastikuna kasutada ning noortekeele tõlkimisega tegelevale tõlkijal oma olukorrale vastavalt sobiv tõlkevaste leida või inspiratsiooni sobiva tõlkevasteni jõudmiseks ammutada. Sõnaloend on ka pikemas perspektiivis väärtuslik, kuna seriaalis

esinenud ja kirja pandud noortekeelsused ei ole kiiresti kaduvad, vaid on juba pikemat aega noortekeeles eksisteerinud.

Magistritöö koosneb sissejuhatuses, neljast peatükist, kokkuvõttest ja lisadest. Esimeses peatükis käsitletakse noortekeelet olemust ning viimase tunnusjooni. Samuti antakse ülevaade noortekeelet uurimise etappidest keeleteaduses ning viisidest, kuidas noortekeelt meedias ja filminduses kasutatakse. Teises peatükis keskendutakse noortekeelet tõlkimise teoreetilistele lähtekohtadele. Seejuures pööratakse tähelepanu nii Vermeeri skoposteooriale kui ka Pymi tõlkelahenduste tüpoloogiale, mida rakendati noortekeelsete väljendite tõlkimisel. Kolmandas peatükis tutvustatakse lugejale magistritöö metoodikat ning laste- ja noorteseriaali „Schloss Einstein“, mille põhjal moodustati korpus. Seejärel analüüsitakse neljandas peatükis noortekeelsete väljendite tõlkimisprotsessi ning tehakse üldised järeldused. Lisadest on võimalik leida sõnaloend, kuhu on koondatud saksakeelsed väljendid eestikeelsete tõlkevastetega.

1. Noortekeel

1.1. Keele ja noortekeele olemus

„Eesti keele seletava sõnaraamatu“ alusel on keele olulisim funktsioon aidata inimesel väljendada enda kujutlusi maailmast ja kajastada tegelikkust. Seega on keel suhtlemisvahend, mis loob eeldused vestluse või arutelu pidamiseks inimeste vahel. (EKSS 2009 *sub* keel) Siiski pole keele mõiste defineerimine niivõrd lihtne, kuna pole olemas üht ühtset keelt. Ka sotsilingvistide Anna Verschiki ja Tiit Hennoste (Verschik, Hennoste 2019) sõnul ei ole ükski keel homogeenne, vaid inimese keelekasutust mõjutavad paljud faktorid nagu suhtlussituatsioon, vestluskaaslased ja suhtluseesmärk. Samuti on keelevariandi valimisel tähtis tegur, kas keelt kasutatakse kõne- või kirjakeeles. Keeled arenevad lakkamatult edasi ning ajapikku on välja kujunenud tohutu hulk keelevariatsioone, mille hulgast on inimesel võimalik valida konkreetses suhtlussituatsioonis kasutamiseks sobilik. (*ibid.*)

Khimik (2000: 6–7) eristab viit erinevat keeleliste muutuste liiki: aeg, koht, sotsiaalne staatus, isiklikud ja kontekstuaalsed keelemuutused. Ajaline faktor on tavaliselt hästi äratuntav. Näiteks on eesti keele 13. sajandi aegne keelekuju väga erinev meie praegusest keelevariandist. Lisaks ajale mõjutavad keelelisi muutusi keelekasutajate asukoht ning sotsiaalne staatus. Hermann Ehmann on koostanud saksakeelse standard-noortekeele sõnastiku ning oma töö käigus kindlaks teinud, et sõltuvalt elukohast on noorte keelekasutuses võimalik tõepoolest erisusi täheldada (Ehmann 1992). Sotsiaalne staatus on noortekeele kontekstis märgilise tähtsusega, kuna noortekeel on sotsiolekt. Noortekeelt kui sotsiolekti käsitletakse lähemalt järgnevatel peatükkides, kuid etteruttavalt võib mainida, et nimetatud keelevariandi kõneleb kindel osa ühiskonnast. Noortekeele kõnelejad on teatud vanuses noored ning sõltuvalt huvialadest ja maailmavaadetest tekib ka noorte endi seas kihistusi. Käesoleva töö jaoks on samuti tähtsad isiklikud keelemuutused. Isiklike keelemuutustega võib seostada näiteks suhtlusringkonna mõju indiviidile. Nooruk võib elukoha vahetuse tagajärjel vahetada sõprusringkonda ning see võib endaga kaasa tuua keelemuutused, mis on tingitud eakaaslaste erinevast maailmanägemusest ja hoiakutest. Noortekeeles esinevad ka kontekstuaalsed keelemuutused. Noortekeele kirjalik ning suuline

esitus võivad teineteisest kasutatud väljendite poolest küllaltki erineda. Kõik nimetatud keelelised muutused põhjustavad vastavaid keeli kasutavates inimestes erinevaid reaktsioone, mis on ka täiesti põhjendatud. Kogenud keeleteoimetaja Helika Mäekivi nendib tõsiasja, et areng ja nii vormiline kui ka sisuline muutumine on elava ja areneva keele iseloomulikud tunnused: „Paigalseis paneb selle manduma ja kokku kuivama. Keele elujõu hoidmiseks tuleb lasta sel edasi liikuda“ (Mäekivi 2014). Seega muutub keel pidevalt ning noortekeel iseäranis väledalt. Kommunikatsiooniteadlane Jennifer Fortman (2003: 104–105) mõistab keelt kui nähtust, mis ühendab inimesi ja identifitseerib igat keelekasutajat eraldi. Üks taolistest keelevariantidest, mis on saanud vägagi eripalgelist vastukaja ühiskonnalt, on noortekeel.

Uurimisprobleemi arendades tugines autor peamiselt eestlasest noortekeeleteadlase Mai Loogi (1991) ja kreeklasest noortekeeleteadlase Jannis K. Androutsopoulase (1998a) uuringute tulemustele.

Androutsopoulos seadis saksa noortekeelt käsitleva raamatu eesmärgiks leida vastus mitte küsimusele „Mis on noortekeel?“, vaid küsimusele „Mis peitub noortekeele taga?“ ning sama eesmärgi täidab ka käesoleva magistritöö teoreetilise osa esimene peatükk. Kuna noortekeele ja slängi uurimine pole veel küllalt põhjalikult käsitletud uurimisvaldkond, puuduvad ka keeleteadlaste seas ühtsed terminid ja vastavad definitsioonid. Keske tähtsusega on kõigele vaatamata hoomata, mida noorte keelekasutus endast kujutab ning mis on selle tunnusjooned. Ka Androutsopoulos mainib, et noortekeele uurijad on erinevatel seisukohtadel ühtse definitsiooni kokkuleppimise osas. Leidub väga palju erinevaid võimalusi, kuidas noortekeelt defineerida. Osade keeleteadlaste hinnangu kohaselt on noortekeel üks keelevariant, mis on põlvkonnaspetsiifiline. Teiste vaatekohast peidab end nimetatud termini taga sotsiolekt või täpsemalt põlvkonnasotsiolekt. Kolmandate meelest on tegemist erikeelega, mis hõlmab endas konkreetseid keelelisi erisusi. Tegelikult tõuseb kõigi nimetatud versioonide puhul esile kaks sarnasust. Terminii määratlemise keskmes on keelt kõnelev rühm. Samuti ollakse ühel meelel, et noortekeel on esmajoones markeeritud leksika kaudu. (Androutsopoulos 1998a: 33)

Nagu eelnevalt öeldud, on noortekeelt võimalik erinevalt määratleda. Noortekeele uurimise algjärgus toetasid keeleteadlased kaht lähenemist: traditsioonilist ja etnograafilist uurimisviisi. Traditsioonilise uurimisviisi juures kerkib esile keele leksikaal-semantiline tasand ehk noorte kõnekeel kui mitteametlik suhtlusviis, mille kasutamine on iseloomulik vaid teatud vanuses isikutele. Kui traditsioonilise lähenemisviisi keskpunktiks on noortekeele leksika ehk ainult keel, siis etnograafilise uurimuse eesmärk on lisaks keele kirjeldamisele uurida ka kõnelejat ning suhtlussituatsiooni ennast. Etnograafia keskendumisega tuli juurde ka tugevam sotsiolingvistiline suund ning seega oli võimalik koguda empiirilist materjali põhjalikumalt. (Androutsopoulos 1998a: 40) Keeleteadlane Jürgen Beneke on uurinud Saksamaa pealinnas Berliinis elavate noorukite keelekasutust ning suhtumist linnadialekti. Beneke seisukohast on võimalik noortekeelt määratleda kui sotsiolekti, mis kandub ühelt noortegrupilt teisele. Sellel on tihe seos kõnekeelega ning see on vihje asjaolule, et noortekeelt kasutatakse situatiivselt ehk ainult valitud olukordades. (Beneke 1989) Buschmann keskendub enda püüdluses noortekeelt piiritleda rohkem faktile, et noortekeele näol on tegemist ühele põlvkonnale omase keelevariandiga, mis kaldub oma olemuselt standardkeelest kõrvale (Buschmann 1994: 219f). Androutsopoulos käsitleb noortekeelt kui üht standardkeele alaliiki, viidates seejuures keelelisele ebastandardsusele (Androutsopoulos 1998a: 15). Noored loovad ise enda stiili, võttes sealjuures aluseks standardkeele. Valitakse välja sobilik keelematerjal ning see paigutatakse muudetud kujul uude suhtluskonteksti. Kõige rohkem toetab magistritöö autor Henne arvamuseavaldust, mille kohaselt on noortekeel spetsiifiline rääkimis- ja kirjutusviis, mille kaudu avaldub nooruki identiteet ja eneseteadvus (Henne 1981: 373).

1.2. Noortekeele uurimine keeleteaduses

Suhtumine noortekeelde on aastakümnete jooksul muutunud. Saksamaal nähti 60ndatel aastatel noortekeele näol ohtu standardkeelele. Alusetu vastuseis muutus 70ndatel aastatel teaduslikuks keelekriitikaks, mille raames katsusid keeleteadlased enda pahameelt noorte kõnepruugi suhtes keeleteaduslike faktidega põhjendada. Pöördehetk leidis aset 90ndate aastate alguses, mil teadlased hakkasid panustama enda aega populaarteaduslike dokumentatsioonide valmistamisele. (Androutsopoulos 1998a: 16) Näiteks anti 90ndatel

aastatel välja esimene saksakeelne suuremamahulisem neologismide ehk uudiskeelendite sõnaraamat. Samaaegselt toimus arengumuudatus ka Eestis, kui 90ndate alguses toodi avalikkuse ette eespool nimetatud „Esimene eesti slängi sõnaraamat“. Kuigi kriitika noortekeele vastu vaibus, leidub kriitilisi arvamusi ka tänapäeval. Tihti pole vanematele enda lapse keelekasutus meeltnööda ning viidatakse moraali puudumisele. Androutsopoulos tõi moraali tähelepanuta jätmise näiteks saksakeelse väljendi *Konzentrationslager* (ee *koonduslaager*), mida kasutasid noored ligi 20 aastat tagasi klassiruumi tähenduses. Vanema põlvkonna esindajad taolist keelemängu kasutada poleks julgenud, kuna neil oli veel endal meeles kannatused ja piin, mis nimetatud sõnaga seostusid. (Androutsopoulos 1998a: 16)

Nagu eelmises lõigus kirjeldatud, hakati noortekeelele kui keele variatsioonile 20. sajandi jooksul üha rohkem tähelepanu pöörama ning see muutus sotsiolingvistide huvialaks. Sotsiolingvistid hakkasid uurima, kuidas noored kasutavad oma keelt enda identiteedi määratlemiseks. Noortekeele uurimise algusjärgust saati on pööratud tähelepanu nii keelekasutajale endale kui ka keelesüsteemile, kuna nad täiendavad teineteist. Androutsopoulose sõnul on sotsiolingvistidel kaks peamist lähenemisviisi, mille abil on võimalik uurida vanuse ja keelekasutuse seost. Üks võimalus on uurida ühe konkreetse isiku keelekasutust, kuidas viimane on elu jooksul muutunud ning mis on muutusi põhjustanud. Teine võimalus on keelemuutusi põlvkonna tasemel käsitleda. Seejuures võiks näiteks võrrelda praegusesse noorukite põlvkonda kuuluva kõneleja keelt kaks põlvkonda vanema kõneleja noorusajal kõneldud keelega. (Androutsopoulos 1998a: 26) Sotsiolingvistika vaatenurgast peab tähelepanu juhtima terminile *variatiivsus*. Nimelt pole keel ühtne, vaid variatiivne, mis avaldub nii sotsiaalsete, olukorrapõhiste kui ka keeleliste erinevuste näol (Berruto 1987: 264). Keele kasutaja ehk kõneleja valib endale kõige sobivama variandi sõltuvalt sellest, milliste vestluspartneritega ja millises konkreetses olukorras ta on (*ibid.*). See tähendab, et noorte kasutatav keelesüsteem leiab kasutuse vastavalt sotsiaalse olukorra eesmärgile. Noortekeel haakub variatiivsusega sellest aspektist, et kuigi on olemas üldkasutatav noortekeel, on sellel siiski piirkondlikud, kihistunud ja rühmaspetsiifilised variatsioonid (Nave-Herz 1989: 626). Ehmann (1992), kes on dokumenteerinud Saksa noorte keelekasutust sotsiolingvistilisest vaatepunktist, on osutanud keeleliste erinevustele Saksamaa lõuna- ja põhjaosas, mida eraldab kuni 900 km. Samamoodi nimetab ta erinevusi linnas ja maakohas elavate noorte keelekasutuse kohta. Kuigi Eesti riigi geograafiline ulatus

on ligi 4 korda väiksem, esineb ka Eestis erinevusi nt Tartus ja Tallinnas kõneldava noortekeele vahel. Autor mäletab, kuidas Tallinnas elavate noortega kokku sattudes oli raske osadest väljenditest aru saada, mis olid tollal põhjas populaarsemad kui lõunas.

Ka Eestis uurivad noortekeelt sotsiolingvistid ja kuigi sotsiolingvistika on jäänud vaid üksikute autorite pärusmaaks, võib Kristiina Praakli (2020) sõnul eristada uurimustes nelja eri lainet:

1920ndate teises pooles ilmusid sotsiolingvistiliste uuringute teerajaja Andrus Saareste mainimisväärsed artiklid. 1926. aastal avaldati artikkel voludest ja liikumistest tollases keeleteaduses, milles Saareste käsitles keeleteaduse sotsiaalset suunda ning arutles näiteks argoode arengu üle. 1927. aastal said sotsiolingvistika huvilised lähemalt aimu, kui suurt tähtsust omavad tundmused ehk emotsioonid keelearengu aspektist ning seejuures pööras Saareste tähelepanu nii sõimu-, laen- kui ka uudissõnadele. (*ibid.*)

Esimeste teadusartiklite ilmumine lõi baasi süsteemsemale keelematerjali kogumisele ning peale Saareste teadusartikleid ilmus käsikirjalisi üliõpilastöid Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis. Näiteks avaldati 1935. aastal Villem Raami seminaritöö, mis käsitles Tartu õpilaste erikeelt. Praakli nimetas teise laine all veel soome-ugri keeleteadlast Paula Palmeost. (*ibid.*)

Kolmas laine noortekeele uuringutes toimus 70ndatel, mil Paul Ariste, Huno Rätsep ja Juhan Peegel oma teadustöödega tegelesid. Huno Rätsepa eestvedamisel asutati Tartu Ülikoolis uurimisrühm GGG (Generatiivse Grammatika Grupp), mis tundis huvi tolleaegsete keeleteaduse suundade vastu. Paul Ariste ja Juhan Peegel on uurinud põhjaeesti murde rühma kuuluvat saarte murret. (*ibid.*)

1980ndatel ja 1990ndatel toimus sotsiolingvistika uuringute neljas laine, mille eestvedajateks olid Mai Loog ja Tõnu Tender. Tõnu Tender uuris nimetatud perioodil Eestis kõneldavat slängi ning viimase kujunemislugu. Konkreetsemalt käsitles Tender oma 1996. aasta magistritöö raames vanglaslängi ning on lisaks sellele uurinud ka tolleaegset õpilasslängi. 80ndate lõpus keskendus Loog soome keele mõjude uurimisele Tallinna noorte

keelekasutuses. Seejärel keskendus Loog Tallinna koolinoorte seas kõneldavale slängile ning korraldas uurimuse, mille raames võrdles tüdrukute ja poiste sõnavara. 1991. aastal tuli välja „Esimene eesti slängi sõnaraamat“, mis põhines eelnimetatud 1989. aastal Tallinna eesti keskkoolidest kogutud keelematerjalil. (*ibid.*) Sõnaraamatust on olemas ka veebiversioon, mille sissejuhatuses võib lugeda, et enne 19. sajandit kasutasid slängi vaid kurikaelad ning tavainimesed ei mõistnud seda argood ehk salakeelt. Samuti mainib Loog, et tal polnud kavatsust koostada „õigeslängsussõnaraamatut“ ning seega pole kogutud materjal õppematerjal noortekeele õppimiseks. Seejuures nimetab Loog noortekeele tähtsaimaid omadusi „Släng on ju looming, individuaalne ja kollektiivne, ajas pidevalt muutuv, süttiv ja kustuv.“ (Loog 1991) Lisaks Loogile on slängi sõnaraamatu koostamisega vaeva näinud Lemmit Kaplinski ja Kätlin Vainola. „Eesti slängi sõnaraamat“ avaldati 2003. aastal. Kaasaegsem veebipõhine slängisõnastik on leitav veebiaadressil slang.ee. Tegemist on andmebaasiga, mida võivad täiendada kõik huvilised ning mis koondab endas üle 9000 definitsiooni. Sissejuhatuses mainitud TeKE projekti eestvedajaks on Virve-Anneli Vihman. Koos oma meeskonnaga on nad omale eesmärgiks seadnud moodustada keelekorpus, mille abil uuritakse, kuidas noorukid tegelikult keelt kasutavad ja mis põhjustel nad vastavaid keelelisi otsuseid langetavad.

Eelnimetatud keeleteadlaste usin töö on innustanud ka üliõpilasi sotsiolingvistikaga ning lähemalt noortekeelega tegelema asuma ning selle tulemusena on ilmunud mitmeid üliõpilastöid nii Tartu kui ka Tallinna Ülikoolis. Natali Happonen kaitses 2010. aastal oma magistritööd, mille raames uuriti täpsemalt Tartus ja Ida-Soomes asuva Joensuu linnas elavate koolinoorte sõnavara. Töö autor jõudis järelduseni, et nii eesti, soome kui ka vene koolinoorte sõnavaras toimuvad sarnased muutused samadel põhjustel. Kairit Lehtpuu 2016. aastal kaitsitud magistritöös keskendus autor teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalsetele joontele ning mainis oma töö kokkuvõttes, et teismeliste keelekasutuses on võimalik kindlaks teha mitmeid leksikaalseid jooni (nt võõrlaene ja slängisme), kuid keeleliste vahendite kasutamise põhjused on erisugused.

Kokkuvõetuna moodustavad noortekeele olemuse sotsiolingvistilisest vaatepunktist sotsiaalsete gruppide keelenormid, mille konkreetset elemendid eristavad üht gruppi teisest.

1.3. Noortekeelele iseloomulikud jooned

1.3.1. Noortekeel kui grupikeel

Noortekeele kasutamise eesmärki on kõige lihtsam sõnastada, kui mõelda noortekeelele kui grupikeelele ehk sotsiolektile. Nimelt kasutatakse seda peamiselt grupi siseselt ning liikmetel on üksteisega lähedane kontakt ja kõiki grupi liikmeid seob nende vanus. Väljaspool enda sõprusringkonda jälgivad noored enda keelekasutust jällegi hoolikamalt ning seega kasutatakse noortekeelt suhtluses teadlikult enda ja teiste gruppide vahele joone tõmbamiseks. Androutsopoulose sõnul kasutavad seda vanusespetsiifilist keelevarianti puberteediealised kuni 25-aastased isikud (Androutsopoulos 1998a: 4). Seega on noortekeele kasutamine motiveeritud eelkõige funktsionaalsest vaatepunktist. Lingvist Vivian de Klerk toonitab noortekeele puhul samuti rühmakuuluvus- ehk meie-tunnet. Mina ja sina või meie ja teie seisavad vastastikku ning noortekeele kasutamine annab kõnelejale võimaluse eristada end teistest sotsiaalsetest gruppidest ning saada sellega eakaaslastest liikmete heakskiidu. (De Klerk 2006: 407) Sama mõtteviisi pooldab saksakeelse noortekeelesõnastiku autor Margot Heinemann, kelle hinnangu kohaselt annab noortekeel noorukile võimaluse tunda end osana grupist või just vastupidi aidata tal eristada end teistest ühiskonna sotsiaalsetest gruppidest. Sellega peab Heinemann silmas täiskasvanuid ja pensionäre, kelle keelekasutus erineb suurel määral noorukite omast. (Heinemann 1983) Seega mõjutavad noore keelekasutust kõige rohkem just ta enda eakaaslased, kuna tajutakse survet. Olles ühe grupi liige, eeldatakse, et keelekasutus on kõigil liikmetel ühine.

Selleks et teised rühma liikmed kõnelejat aktsepteeriks, peab oskama leidlikult kasutada noortekeelseid sõnu ja väljendeid. Noortekeel on uuendusmeelne ning annab kõnelejale vabaduse luua juba eksisteerivate sõnade või väljendite vahel uusi seoseid, millega on võimalik enda huumorimeelt tõestada. Näiteks kasutatakse saksakeelset sõna *Gammelfleischparty* peo kohta, kuhu lähevad üle 30-aastased. Riknenud lihaga (*Gammelfleisch*) viidatakse sarkasmiga inimkeha allakäigule, mis vanuse suurenemisest tingitud on. Taoline sarkasmi rakendamine aitab noorel enda identiteeti luua. Kollektiivse ühtekuuluvustunde tekkimise eelduseks peab noortegrupil olema aga sarnane maailmatõlgenduse viis, mis tagab võimaluse teineteist ja oma eakaaslaste mõttekäike

mõista. Eesmärgipäraselt põimitakse vestlustesse erisuguseid vulgarisme ja vandesõnasid. Ka Jean Aitchisoni sõnul on just ebasüüdsate sõnade ja roppuste kasutamine noorte keelekasutuse üks tunnusjooni (Aitchison 2006: 18).

Noortekeele kui grupikeele käsitluse lõpetuseks oleks tähtis visata õhku küsimus, kas on üldse olemas üks ühtne noortekeel kui grupikeel. Tegelikult on vastus sellele küsimusele eitav ning seda tõendab ka Androutsopoulos, kelle arvates on olemas nii palju erinevaid noortekeele variante kui on olemas erinevaid noortegruppe. Igas noortegrupis kõneldav keelevariant erineb teistest näiteks väljendite, teiste keelte mõjude või konnotatsioonide poolest. (Androutsopoulos 1998a: 5) On igati mõistetav, et taolisel keelevariandil on konkreetne kehtivuspiirkond. Näiteks erinevad teineteisest suures pildis külades ja linnades elavate noorte keelekasutus ning seosed, mida keelemängude puhul rakendatakse. Seega pole olemas ühtset noortekeelt. See-eest on olemas lõputu arv erinevaid gruppe ning nende vahelisi piirkondlikke ja sotsiaalseid erinevusi. Helmut Henne on vägagi tabavalt võrrelnud noortekeelt maja konstruktsiooniga. Maja katuse moodustab üldine noortekeel, kus all elavad erinevatel korrustel ja tubades noortegrupid. Igal grupil on omamoodi maailmanägemus ning seega ka isemoodi väljendusviis. „Noortekeel on justkui üht laiaulatuslikku keelevarianti hõlmav variant.“ (Henne 1986: 211) Teadmine, et maailmas ei eksisteeri vaid üks ühtne noortekeel, võib tõlkeprotsessi kohati keerukaks muuta. Nimelt peab tõlkija tõlkides silmas pidama tõlke sihtgruppi ehk inimesi, kes reaalselt tõlget tarbima hakkavad. Tõlkija peab oskama analüüsida tõlke eesmärki ja seda, et milliste keeleliste vahenditega oleks võimalik vastava sihini jõuda. Näiteks tuleks jälgida vulgaarsemate väljendite kasutamist, kui võrrelda 12aastastele ja 18aastastele suunatud materjali.

1.3.2. Släng

Loog (1991) osutas eelpool toodud tsitaadis noortekeelele kui slängile, kuid käesoleva uurimistöo raames on oluline mõtestada lahti mõlemad põhimõisted. Eesti keeleteaduses on noorte slängi mõistet ja olemust veel suhteliselt vähe uuritud, kuna noortekeele süstemaatilisem uurimine algas Eestis alles 1980ndatel, mil ilmusid Mai Loogi ja Tõnu Tenderi teadustööd. Eesti Keele Instituudi ühendsõnastikus seisab, et slängi all mõistetakse

keeleteaduse kontekstis mingi inimrühma erikeelt (EKI ühendsõnastik 2020 *sub* släng). Erikeeles all võib mõista keelelisi erisusi, mis on tüüpilised kindlasse vanuserühma kuuluvatele isikutele. Seega jagab släng noortekeelele sama motivatsiooni, kuna mõlemat kasutatakse lisaks eelnimetatule ka ühtekuuluvuse loomiseks. Androutsopoulos (1998a: 17–21) teeb katse defineerida mõistet släng, tuues esile kõik tunnused, mis on ühtlasi omased ka noortekeelele kui sotsiolektile: variatiivsus, kiireloomulisus, vanuse- ja grupispetsiifika, madalstiilsus, keelelised iseärasused ja teadlik keelekasutus. Lisaks nimetatud tunnusmärkidele lisanduvad Loogi (1991) ja Tenderi (1996) tähelepanekud semantiliste väljade, salakeele funktsiooni, loomingulisuse ja suhtumise väljenduse kohta. Järgnevalt vaadeldakse slängi tunnuseid lähemalt.

Slängi kui noorte kõnepruuki iseloomustab eelkõige variatiivsus ning kiire muutlikkus. Seejuures on väga oluline ajaline faktor, kuna släng on pidevas muutumises ning enamikul slängile omastel väljenditel on piiratud aeg. Enamasti on vastav mõiste või väljend kasutusel teatud aega ning seejärel vajub see unustusehõlma. Samas on olemas väljendeid, mis võetakse kasutusele ja mis muutuvad moesõnaks ning võetakse seejärel kasutusele ka argipäevaelus. (Androutsopoulos 1998a: 20) Näiteks kuulus saksakeelne omadussõna *toll* (*ee tore*) veel 50 aastat tagasi vaid noorte keelerepertuaari, kuid on tänapäeval leidnud oma koha standardkeeles (Bahlo viidatud Antosik 2011 kaudu). Slängi võib vaadelda kui keele variatiivsust, mis hõlmab endas uusi ja kiires tempos varieeruvaid sõnasid. Seejuures tuleb mees pidada, et slängi ei ole kasutatud kunagi omaette keelena, vaid lisana tavakeelele. Tänapäeval mõistetakse slängi all peamiselt keele variatiivsust, millega eristatakse erinevas eas isikute väljenduslaadi teiste omadest.

Järgmine tunnus on vanuse- ja grupispetsiifika. Vanusespetsiifika juures on tähtis mees pidada, et noorte slängi kasutamine igapäevasuhtluses on omane vaid teatud vanuses isikutele ning noored ise ongi peamiselt slängi kasutajad. Samas ei kasuta kindlasti kõik noored omavahel kõneldes vaid noortekeelt. See on standardkeele muustritest kõrvalekalduv keelevorm, mille kasutamise vajalikkust saab iga kõneleja iseseisvalt hinnata. (Androutsopoulos 1998a: 20) Grupispetsiifikale keskendumine põhjalikumalt eelmine alapeatükk, kuid siinkohal on oluline ära märkida, et spetsiifilist sõnavara kasutab terve

suhtlusrühm ning slängi kasutamine täidab rühma identifitseerivat funktsiooni. See tähendab, et keelevariatsioonid võivad grupiti erineda (nt koolisläng, ülikoolisläng jne).

Slängi iseloomustab ka kõnekeelsus ja madalstiilsus, mis on iseloomulik just suulistele suhtlusolukordadele, kus kasutatakse mitteformaalset keelt. Noortekeeles rakendatakse keelevorme, mis pole normipärased ega loomulikud kirjakeelele. Esiplaanile tõusevad märksõnad nagu argikeelsus ja vulgaarsus. Nimelt on släng argistiilile ehk kõnekeelele tõesti sarnane. Kuigi släng omab tähtsust viimasel kui ühel keeletasandil, on eesti keeleteadlased tegelenud eelkõige sõnavara dokumenteerimisega (Tender 1996: 22). Keeleliste iseärasuste alla kuuluvad eelkõige leksikoloogilised ja fraseoloogilised elemendid. Androutsopoulos (1998a: 18) toob esile näiteks vulgaarsõnad ja tabu sõnavara, mille kasutamine on üks noorte slängi iseloomulikke tunnuseid. Teadlik keelekasutus viitab asjaolule, et isik otsustab konkreetses suhtlusolukorras teadlikult ebastandardse keelekasutuse kasuks.

Lisaks eelnimetatud slängi tunnustele iseloomustab noorte slängi ka selle kasutamine teatud semantilistes väljades. Lewandowski (1994: 973f) järgi on kaheksa tähtsaimat semantilist välja: raha, tüdrukud, seksuaalsus, muusika, politsei, hirm, narkootikumid ja surm. Ka on kindlaks tehtud, et noortekeelele omased leksika ja fraseoloogia elemendid pärinevad lisaks suguühete, raha ja politsei valdkondadele ka kehafunktsioone, mentaalset ja füüsilist ebanormaalsust, tööd ja sõidukeid puudutavatest kontekstidest (Sornig 1981).

Slängile on omane ka salakeele funktsioon, millele Loog pööras tähelepanu oma sõnaraamatu sissejuhatuses, tuues näiteks Victoria valitsusajal levinud kelmide argoo ehk salakeele. Tol ajal aitas see kelmidel eristada enda kõnet tavakodanike omast ning plaanida ohvrite kuuldes enda järgmist kuritegu. (Loog 1991)

Slängi loomingulist aspekti on esile toonud mitmed keeleteadlased. Suhtlejal tuleb tunda vastavat keelt nii hästi, et ta oskaks keelt kasutada loovalt ja loominguliselt, rikastades tavapärasest suhtlussituatsiooni muu hulgas sõnamängudega. Noortele on tähtis oma väljendusviisis fantaasiat kasutada ja seejuures uusi sõnu välja mõelda. (Androutsopoulos 1998a: 19) Näiteks on saksa noortekeeles kasutusel sõna *Smombi*, mis on kohversõna nimisõnadest *Smartphone* ja *Zombie*. Sellega viidatakse inimesele, kes on oma

nutitelefoniga nii tegevuses, et ei suuda enam päriselust osa võtta. Noored tunnevad rõõmu, kui saavad keelega mängida ning ise uusi seoseid luua. Loovust võib väljendada ka uue salakeele loomine, mis tähendab, et mingile teadatuntud esemele antakse hoopis teistsugune nimetus, kuna seda on nähtud teistsuguse nurga alt ning sellega on loodud uus side. Slängi kasutamise eesmärgina tuuakse välja soovi ennast loominguliselt väljendada ja iseenda suhtumist näidata (Loog 1991).

Suhtumise väljendusega seoses oleks tähtis mainida, et noortekeele sõnavara käib käsikäes noortele aktuaalsete temade ja elustiilidega. Seejuures peegeldab keelekasutus noorte hoiakuid nii positiivsest kui ka negatiivsest aspektist. Soovides näiteks teatud teemaringi vastu enda negatiivset suhtumist väljendada, üritatakse sellega distantsi luua ning pilkavalt ironiaga vastata. (Neuland 1986)

Kõik loetletud slängi tunnused on ühtlasi ka noortekeele enda tunnused. Seda seetõttu, et slängi võib mõista kui üht noortekeele alaliiki. Släng on noortekeelt iseloomustav märksõna, mis kuulub sotsiaalmurrete hulka.

1.4. Saksa noortekeele tunnused

Kuna magistritöös on põhitähelepanu all saksa noortekeel, siis vaadeldakse järgnevalt selle tunnuseid. Eri näidete põhjal on ilmestatud, kui erinev võib ühe noortegrupi keelekasutus mõnest teisest olla. Seetõttu pole võimalik ka väita, et igas rühmas kõneldav keelevariant hõlmab endas eranditult kõiki järgnevaid keelelisi erisusi. Mis kuulub ühe nooruki jaoks igapäevasesse sõnavarasse, võib teise jaoks mõistmatu olla. Samuti võivad näiteks ühes sõprusringkonnas ingliskeelsed laensõnad tugevamalt esile kerkida ning teises jällegi vulgarismid ning viimastega moodustatud liitsõnad populaarsed olla. Sellegipoolest kerkivad noortekeelt uurides esile üldised tunnused, mida järgnevalt lähemalt täpsustatakse ja näidetega ilmestatakse.

Saksa noortekeele tegusõnade puhul on paljud noortekeeleteadlased esile toonud iseloomulikud eesliited. Aja jooksul on välja kujunenud kindlad prefiksud, mida noortekeele

oma keeleloomes kõige rohkem kasutada meeldib. Populaarseim neist on eesliide *ab-*, mida kohtab näiteks saksakeelsetes sõnades *abhotten* (ee *pidutsema*) ja *abbuffen* (ee *võrgutama*) (Niemann 2007: 19). Lisaks nimetatud eesliitele kasutatakse prefikseid *an-* (nt sks *anfronten*, ee *solvama*), *ein-* (nt sks *einparken*, ee *seksuaalvahekorras olema*), *hin-* (nt sks *hinwaffeln*, ee *lõputult rääkima*) ja *zu-* (nt sks *zutexten*, ee *pidevalt rääkima*). Juba ainuüksi seksuaalse konnotatsiooniga tegusõna *geilen* on võimalik kasutada koos kolme erineva eesliitega (*angeilen*, *aufgeilen*, *abgeilen*). Teatud prefiksud sobivad kasutamiseks ka ingliskeelsete sõnatüvedega. Taolised näited on nt *reinmoven* (ee *sisse liikuma*) ja *auspowern* (ee *oma jõuvaru täielikult ära kasutama*). (Androutsopoulos 1998a: 90–93)

Nimisõnade puhul toimub tihti ümbertõlgendamine, mille käigus antakse vastavale sõnale uus tähendus. Uues kontekstis kasutatakse nt saksakeelset nimisõna *Stoff*, mis viitab narkootikumidele. Varasemalt mainiti noorte keelekasutuse puhul loovust ja fantaasialendu. Nimelt loovad noorukid uusi sõnu juba olemasolevatest sõnadest. Üldkasutuses olevad sõnad võetakse osadeks lahti ja pannakse eesmärgipäraselt kokku uute sõnadega. Näiteks on taolise sõnaloo tagajärjel lisandunud noorte sõnavarasse uudissõnad nagu *Paukeralarm* (ee *tähelepanu*, *nohikud tulevad*) ja *Achselkaffee* (ee *higiplekk kaenla all*). Samuti liidetakse prefiksud *Ultra-* ja *Ober-* sobivate nimisõnadega (nt sks *Oberzack*, ee *teadlik*). (Niemann 2007: 19, 32)

Noortekeelse sõnavara puhul tõusevad iseäranis esile omadussõnad. Ka noortekeeleteadlane Nils Bahlo on tõdenud, et emotsionaalsed markerid on noortekeelele eriti iseloomulikud. See on seotud puberteedieas toimuvate arengute ja emotsionaalsete muutustega. Emotsionaalsus ja ekspressiivsus on teismeliste jaoks keelelisest aspektist vaadelduna märkimisväärse tähtsusega ning tundmusi nagu viha, kurvastust, hirmu, aga ka heameelt väljendatakse otsekoheselt. (Bahlo viidatud Antosik 2011 kaudu) Ka Androutsopoulose hinnangu kohaselt soovivad noorukid oma seisukohti vestluspartnerile võimalikult selgeks teha ning võtavad selle jaoks appi vastavad keelelised vahendid. Neid sõnu kasutatakse koos tegu-, nimi- ja omadussõnadega ning igal nimetatud juhul tugevdavad nad kõneleja seisukohta. (Androutsopoulos 1998b) Kõige tihedamini võib noortekeeles täheldada just omadussõnadest moodustatud fraase, mis aitavad kirjeldatut emotsiooniküllasemalt edasi anda. Näiteks kasutasid noorukid noorteromaanis „Tschick“ omavahel suheldes kõige

rohkem eesliiteid *super-* (nt *superkorrekt*) ja *end-* (nt *endgeil*) (Lubi 2019). Lisaks nimetatutele lisab Androutsopoulos veel partiklid *echt*, *voll*, *völlig*, *extrem*, *mega*, *ultra*, *ober*, *total*, *hyper*. Populaarne on ka intensiivistav sõna *-mäßig*, mida saab peaaegu iga sõnaga koos kasutada (nt *höllelmäßig*, *saumäßig*). Praeguseks on aga viimasena nimetatud noortekeelele omane sõnamoodustusviis ka üldkeelekasutuses omale koha leidnud. (Androutsopoulos 1998b) Kuna hüperboolsed omadussõnad täidavad noortekeeles eelkõige emotsioonide edasiandmise eesmärki, ei pelga noorukid ka topelt predikaate kasutada. Näiteks võib moodustada fraasi sõnadega *echt total* ning lisada neile otsa veel mõne omadussõna (nt *Deine Story ist echt total abgefahren.*). (Beneke 1986) Noortekeelsete omadussõnade puhul on mõjutavad tegurid ka teised keeled ning viimaste grammatikareeglid. Nii eesti kui ka saksa noortekeele puhul tõuseb selgelt esile inglise keele mõju ning sellest tulenevalt võib täheldada morfoloogilist integratsiooni. Noored asendavad ingliskeelsete omadussõnade puhul nagu *freaky* ja *spacy* sufiksi *-y* saksapärase omadussõna järelliitega *-ig* ning nii on loodud sõnad *freakig* ja *spacig*.

Inglise keele mõju on tähelepanuvääriv ka lühendite ja akronüümide puhul. Akronüümide ja lühendite sõnamoodustusviis on üks noortekeelele omapäraseid tunnusoone. Henne vaatekohast on olemas mitmeid viise lühendite moodustamiseks ning järgnevalt nimetatakse noortekeele jaoks relevantsemad. Üks variant on kasutada sõna algust ning lisada lõppu *-i* (nt *Akli*) või *-o* (nt *Psycho*) (Henne 1986). Lühendeid moodustatakse noorele tähtsates kontekstides ning seega ka kooliga seotud nimetustest. Näiteks on sarnaselt eesti kooliainete nimetustele *mata*, *eta* ja *inka* saanud saksa koolitunnid endale nimetused *Mathe* (*Mathematik*), *Franz* (*Französisch*) ja *Reli* (*Religion*) (Wagener 2011: 34). Sõna moodustamisel võib lähtuda ka ainult alguse häälikust (nt *O-Saft*, *A-Saft*). Samuti toodi välja initsiaalsõna ning näiteks nimetati *H2O.K.O.P.F.*, millega viidatakse tobule. (Henne 1986) Akronüümid ehk sõnade algustähtedest moodustatud nimetused on kasutusel eelkõige internetisuhtluses ning omavahelises suhtluses kasutatavat keelevarianti nimetatakse internetislängiks või võrgužargoniks. Akronüüme nagu *YOLO* (*you only live once*) ja *LOL* (*laugh out loud*) kasutatakse eelkõige seetõttu, et neid on hõlpsam ja ka kiirem kirjutada ning välja öelda kui pikka väljendit ennast. Enamik akronüüme nagu ka *ASAP* (*as soon as possible*) on noored üle võtnud inglise keelest. Näited saksakeelsetest akronüümidest on *HDF*, mis tähendab *Halt die/deine Fresse* ehk pea lõuad või *kB*, mis tähendab *kein Bock* ehk

ei viitsi. Ometi ei jää akronüümide kasutamine vaid netiavarustesse, vaid leiab kasutust ka reaalses elus. Keeleökonomia eesmärgil kasutavad noorukid akronüüme ka üha enam suulises vestluses.

Noortekeelele iseloomuliku sõnamoodustusviisi alla kuuluvad ka foneetilised ehk onomatopoeetilised sõnad, mis matkivad vastavat heli. Olgugi et neid on võrreldes kogu teksti mahuga küllaltki vähe, leidub neid siiski. Helijäljendused nagu *peng* ja *knacks* jõudsid noorte sõnavarasse koomiksite populaarsemaks muutumisega. Noortekeelsused nagu *gäh*n (viitab haigutusele ehk midagi on igav) ning *würg* ja *kotz* (mõlemad viitavad oksendamisele ehk midagi on vastumeelt või koguni vastikust tekitav) näitlikustavad saksakeelseid onomatopoeetilisi noortekeelde kuuluvaid sõnu. (Schlobinski jt 1993: 29)

Pea sama alateadlikult kasutavad noorukid oma vestlustes lausealguspartikleid *nä*, *ne* ja *ey*, et mingit sõnumit võimendada või lihtsalt olukorda kommenteerida ja vestluskaaslase tähelepanu köita (Schlobinski jt 1993). Oma vestluspartnerile reageeritakse ka erisuguste hüüatuste ehk interjektsioonidega nagu *wow*, *hey* ja *äh*.

Nils Bahlo on noortekeelt mõjutavateks teguriteks nimetanud immigratsiooni, meediakanalid ja globaliseerumise. Noortekeelse sõnavara puhul jäävad silma erinevate keelte mõjutused, kuid kõige rohkem võib täheldada inglise keele mõju. See-eest võib näiteks suurlinnas Berliinis tähelepanelikematele kõrvu jääda nii türgi kui ka araabia keelte mõju. Näiteks on türgi keelest jõudnud saksa noortekeelde üleskutse *Hadi* (ee *Lähme!*) ja araabia keele mõjutustel samatähenduslik *Yallah* ning komme nimisõna eest artikkel ära jätta. (Bahlo viidatud Antosik 2011 kaudu) Etteruttavalt võib mainida, et seriaalis „Schloss Einstein“ fikseeriti vaid anglitsisme ja teiste keelte mõju seriaalis ei märgatud. Seda seetõttu, et seriaali tegevus toimus Erfurdis, mis asub Kesk-Saksamaal. Võrreldes Saksamaa pealinnaga, kus migratsioonimäär ulatub ligi 35%-ni, moodustuvad Erfurdis migrandid vaid 9,3% kõigist kodanikest. (Statistik zu Bevölkerung mit Migrationshintergrund 2020; Berlin international 2020) Niisiis on seriaali toimumispaigas ka reaalses elus nõrgem migratsioonitaust ja seega polnud ka skriptide kirjutajatel vajadust teiste keelte mõjutusi niivõrd noorte keelekasutusse sisse põimida. Erinevad laensõnad jõuavad noortekeelde popkultuuri kaudu. Muusikatööstusest on noortekeelde jõudnud nt romi ehk mustlaskeelest

pärit sõna *Babo* (ee *boss, isa*). Filmisarja „Star Warsi“ ühe peategelaskuju järgi on saksa noored võtnud kasutusele tegusõna *darthvadern* (ee *isavõimu välja näitama*). Lisaks meelelahutusmaastikule jõuavad anglitsismid noortekeelde ka moemaailmast ja sotsiaalmeediast. (Neuland 2008a: 133)

Noortekeele puhul on tähtsal kohal ka koodivahetus. Vene-eesti koodivahetusega põhjalikult tegelenud Anastassia Zabrodskaja peab koodivahetuse tähtsaimaks faktoriks seda, et ühe kõneluse ajal kasutatakse rohkem kui üht keelevarianti. Seejuures nimetab Zabrodskaja ka kõnelejate omavahelist kokkulepet, mille järgi valitakse tarvitavad keelevariandid. (Zabrodskaja 2006: 149) Nii saksa kui ka eesti noortekeelt mõjutab enim inglise keel ning selle noortekeele variant. „Eesti keele käsiraamatu“ järgi võib laenud jagada järgmistesse kategooriatesse: tsitaat-, päris-, tõlke- ja tähenduslaenud (EKK 2007: 604). Noortekeeles esineb kõige enam esimest liiki ehk tsitaatlaensõnu. Näiteks on saksa noorukid täiesti omaks võtnud sõnad *happy* ja *hype* (ka tegusõnana *gehyped sein*).

Roppused ja kõikvõimalikud vandesõnad kuuluvad samuti noortekeele omaduste hulka. Noorukid kasutavad standardkeeles tabuks muutunud väljendeid, et veelgi võimekamalt oma seisukohti väljendada. Neuland on väga tabavalt täheldanud, et negatiivseid väljendeid ja sõnu ei kasutata omavahelises vestluses siiski vaid halvustaval ega provotseerival eesmärgil. Noored on hakanud roppuste ja vandesõnade tähendusi üldistama. Näiteks omas sõna *geil* veel 30 aastat tagasi seksuaalset konnotatsiooni, aga tänapäeval kasutatakse seda positiivse hinnangu andmiseks (ee *tore, naljakas*). Ütlus *Na, du Penner* on ajaga muutunud pigem sõbralikuks tõgamiseks (sõna *Penner* viitab tegelikult kodutule). Kõigest hoolimata on noorukid ise enamasti täiesti teadlikud, et taolist väljendusviisi võivad vanemas eas isikud hukka mõista. (Neuland 2008b) Vulgarismiga *Scheiße* (ee *sitt, kuradi*) moodustavad noorukid väga palju liitsõnu ja väljendeid. Nt nimisõna *Scheißauto* (ee *kuradi auto*), ütlus *Scheiß drauf!* (ee *Suva!*) ja omadussõna *scheißegal* (ee *ükstapuha*). (Lapp 1989) Noorteromaanis „Tschick“ esines kõige rohkem vulgaarne sõna *Scheiß*, mis liideti tavapärase nimisõnaga, et tähendust intensiivsemaks muuta. Nt dokumenteeriti liitsõnad nagu *Scheißpeinlichkeit* (ee *kuradima piinlikkus*) ja *Scheißlaune* (ee *sitt tuju*). (Lubi 2019)

Lausemoodustusega seoses on noorukitele tähtsaim ökonoomne väljendusviis ning seepärast kasutatakse tegusõnafraasi ellipseid, kus verbifraas jäetakse ära (nt *echt über das Teil*). Samuti rakendatakse reduktsiooni ehk lauses jäetakse need sõnad ütlemata, mida vestluspartneril arusaamiseks ilmtingimata vaja pole (nt *interessiert nicht*). (Niemann 2007: 48) Justyna Ciecharowska on uurinud täpsemalt saksa noorteseriaalides esinevaid ellipseid. Ciecharowska on jõudnud järeldusele, et kunstlikult loodud dialoogid mõjuvad televaatajale tõepoolest realistlikult ja ellipseid kasutatakse filminduses edukalt. Siiski on kõikide lausete mahtu arvesse võttes ellipseid sisaldavate lausete osakaal tagasihoidlik. (Ciecharowska 2015) Veel tuleks süntaksi puhul mainida lühendeid, mis puudutavad akusatiivi käänet. Umbmäärane artikkel *einen* on enamasti lühendatud vormis *nen* kasutusel (nt *mach' jetzt mal 'nen Turn*). (Baer 2015)

Noorte keelekasutusele on omane ka fraseologismide kasutamine vestluses. Erinevad ütlused, väljendid, kõnekäänud ja vanasõnad muudavad jutuajamise väljendusrikkamaks ning selle tulemuseni soovivadki noored jõuda. Saksakeelsed näited on *am Arsch vorbei gehen* (ee kellelgi on suva), *keinen Plan haben* (ee pole aimu) ja *locker bleiben* (ee rahulikult jääma).

1.5. Noortekeel meedias ja filminduses

Noortekeelt kasutatakse filminduses ja üleüldiselt meedias mitmel erineval eesmärgil. Peamiselt soovitakse noortele omase keelekasutuse abil tegelase iseloom esile tuua. Tegelaskuju lähemalt tundma õppimine annab televaatajale võimaluse temaga samastuda või hoopis vastupidi ennast vastandada. Samuti mõjub noortekeelsete sõnade ja väljendite kasutamine loomulikuna ja realistlikuna. Anna Baer (2015) on käsitlenud noortekeele tunnusjooni ning võtnud seejuures fookusesse eelkõige tänapäeva meedia, sh ka telesaated. Telesaadetes otsustatakse teadlikult konkreetse keelekasutuse kasuks, et televaataja tähelepanu püüda. Baer toob näiteks peaaegu 40-aastase saksa-iraani päritolu koomiku Enissa Amani, kes kasutab oma jälgijaskonnaga suheldes noortekeelt vägagi eesmärgipäraselt. Nimelt kasutab ta noortekeelseid väljendeid huumori edasiandmiseks, kuigi on ise keskealine.

Noortekeele uurimisega filmi kontekstis on süvenenumalt tegelenud Hildesheimi ülikooli lingvist Kristina Bedijs. Ka Bedijs tõdeb, et noortekeele tähtsaim funktsioon on enda eraldamine teistest, sealhulgas vanematest isikutest ja ka näiteks õpetajatest. Piiri tõmbamine õpilaste ja õpetajate vahel keelekasutuse abil tuleb eriti esile seriaalis „Schloss Einstein“. Stsenariumide autorid näevad palju vaeva, et noorte vahelised dialoogid võimalikult loomulikult kõlaksid. Seetõttu kasutatakse dialoogides ka tihtipeale võikaid sõnu. Siiski pole paljud autorid enam nii noores eas, et nad teismeliste keelt õigesti tajuksid ning kasutada oskaksid. Bedijsi sõnul võib sellisel juhul tekkida olukord, kus dialoogi on ettekirjutatud liiga palju täitesõnu ja kordusi, mis ei mõju noortekeelele loomulikult. Tänapäeval töötavad paljud stsenaristid noorukitega koos ning annavad näiteks noortele näitlejatele stsenariumid ette ja lasevad nad enne filmimist läbi näidelda, et näha, kui loomulikult vestlus tegelikult kõlab. Üldiselt on hakatud noorukite positsiooni filmimaailmas ja ka ühiskonnas rohkem teadvustama ja seega on esile tõusnud noorte eripärane keelekasutus. Murrangupunktiks nimetab Bedijs 50ndad, mil nägi ilmavalgust François Truffaut' draamafilm „400 lööki“. 1959. aastal valminud film oli omalaadsete seas esimene linateos, kus noorte kõnepruuk erines täiskasvanute omast. Kaasaegsemates filmides lastakse noortel näitlejatel rohkem improviseerida ja seega ilmuvad vestlustesse ka noortekeelsed väljendid, mis mõjuvad vaatajatele ühtlasi loomulikumalt. (Bedijs viidatud Sulner 2012 kaudu)

800. juubeliosa eel andis intervjuu noorteseriaali „Schloss Einstein“ produtsent Yvonne Abele, kes kõneles noortekultuuri edastamise raskustest. Produtsendi sõnul leidub takistusi, mida tuleb ületada, et tegevusi noore vaatevinklist teleekraani kaudu tõetruult kujutada. Näiteks on stsenaristid üldise tegevusvoo arendamise käigus seisukohal, et tänapäeva noortest pole võimalik täpset pilti edasi anda, kuna noori kõnetav materjal muutub väga kiiresti. Produktsiooni jaoks kuluv aeg on nii pikk, et täna kirjutatud filmitaks paari kuu pärast ning lõpp-produkt jõuaks televaatajateni alles pool aastat hiljem, mil olukord võib olla juba muutunud. Näiteks tõi Abele tantsu „Harlem Shake“, mis oli viraalne 2013. aasta alguskuudel. Tantsustiili menu hääbus aga kiiresti ning seetõttu poleks stsenaristidel olnud mõistlik nimetatud fenomeni seriaalis kajastada. See poleks teleekraanidele jõudes enam vaatajate jaoks relevantne olnud. Siinkohal saab tuua paralleeli mõne noortekeelse väljendiga (nt *klaaser*), mida võidakse kasutada piiratud aja ning mis hiljem unustusehõlma vajub. Toodud näide kirjeldas kaubanduskeskuses oma vaba aega veetvaid noori ning see

väljend oli relevantne näiteks Tartus 2012. aastal, mil sai valmis Tasku keskus. Lisaks eelnevale rõhutas Abele soovi, et noori ning nende keelekasutust võetaks tõsiselt ning austataks. Anglitsisme ei tohiks noortekeelele võrdseks seada. See on vaid üks noortekeele tunnus, kuid ei kirjelda selle keelevariandi terviklikku olemust. (Abele viidatud Sarkar 2014 kaudu)

Kokkuvõttes kaasatakse noori produktsiooni juba algusest peale. Enamasti saavad noorukid juba stsenaariumi kirjutamisetapis sõna sekka öelda ning vanemate stsenaristide eksimusi vältida. Ka proovides dialooge harjutades saavad näitlejad modifitseerida kirjapandut, et viimane loomulikuna ja realistlikuna mõjuks. Eriti suur vastutus on aga näitlejatel, kellel võimaldatakse dialoogides improviseerida ja oma instinktiivset keelt vabalt kasutada. Kõik nimetatud variandid aitavad lõppkokkuvõttes tuua sündmustiku noorte televaatajateni nii, et viimane mõjuks võimalikult elutruult.

2. Noortekeele tõlkimise teoreetilised lähtekohad

Tõlkimise eesmärk on luua keeleline sild lähte- ja sihtkeele ning kultuuri vahel. Tõlkija on silla ehitaja, kes valib vastavalt ehitusobjektile sobilikud ehitusvõtted ja materjali. Teabe vahendaja peab võtma vastu vajalikud otsused ning tundma sobilikke tõlkestrateegiaid, et inimesed üksteist mõista saaksid. Et sisu jõuaks veatult adressaadini, on tähtis esmalt endale teadvustada, kes moodustavad tõlke sihtgrupi.

2.1. Tõlke *skopose* määramine

Tõlke sihtgrupp on üheks peamiseks fookuspunktiks Hans J. Vermeeri väljatöötatud skoposteoorias (Reiß, Vermeer 1984). Skoposteooria suurendab tõlkija kui vahendaja vastutust, pöörates tähelepanu sellele, mida tõlkija instinktiivselt teeb. Juba kreekakeelne sõna *skopos* viitab eesmärgile, millest tuleb tõlkides lähtuda, ning seetõttu tuleb tõlkijal enne tõlkima asumist jõuda selgusele kahes küsimuses. Esmalt tuleb enda jaoks lahti mõtestada, milleks tõlget üldse kasutama hakatakse. Ühel tekstil võib olla aga mitu eesmärki, neid võib olla raske määratleda ning need võivad sihtkeeles ja -kultuuris erineda eesmärgist lähtekeeles- ja kultuuris. Kõige selle mõistmise eelduseks on tõlkija enda küllaldased teadmised nii lähte- kui ka sihtkultuurist. Tõlkija peab oma tegevuse mõtet kogu aeg meeles hoidma ning vastavalt sellele tõlkeprobleemidele sobilikud lahendused leidma. Tõlkestrateegia valik sõltub eesmärgist ning vastavalt sellele on võimalik teksti mitut erinevat viisi tõlkida. Kõhkluste korral tasub edasi liikuda skoposteooria teise pidepunkti juurde ehk mõelda, kelle jaoks tõlge esmajoonel mõeldud on. Tõlkija peab taipama, kellele tõlge suunatud on ning millised eelteadmised neil olemas on. Samuti tuleb mõelda näiteks sihtgrupi käitumisnormide ja kultuurilise tausta peale. Respektiivselt teabele peab tõlkija tõlkeprotsessi käigus otsustama, mida ja kuidas kõige paslikum tõlkida oleks. Taolise funktsionaalse tõlketeooria tundmine ja rakendamine annab tõlkijale võimaluse julgelt otsuseid vastu võtta. See aitab omakorda kaasa sõnasõnalisuse ärahoidmisele ning arusaadava tõlke loomisele.

Magistritöö autor soovis leida allikaid noortekeele tõlkimise kohta, kuid kahjuks ei õnnestunud leida spetsiaalselt noortekeele tõlkimist käsitlevaid tõlketeoreetilisi uurimusi, mida võtta käesoleva töö aluseks. Seetõttu lähtub autor noortekeelseid väljendeid tõlkides eelmises lõigus kirjeldatud Vermeeri skoposteooriast. Ajendatuna skoposteooriast soovis autor olla tõlkevastete leidmisel võimalikult täpne ning arvestada tõlke adressaadiga. Sihiks seati leida tõlkevasted, mis annaksid tõlke tarbijale edasi sama emotsiooni ning teabe, mis lähtekeele puhulgi. Seatud eesmärgi täitmine ei osutunud probleemiks, kuna saksa ja eesti noortekeeled on oma olemuselt ja tunnusjoontelt väga sarnased ning mõlemale keelele avaldab kõige suuremat mõju inglise keel. Võrreldes saksa keelemaastikuga, tõuseb Eestis tugevamalt esile vene keele mõju noortekeelsele sõnavarale. Tõlke sihtgrupi moodustavad samavanuselised noorukid kui lähteteksti tarbijad. Selleks et kõik autentne tunduks, tuleb tõlkijal jälgida noortekeele tunnusjooni, mida nimetati alapeatükis 1.4. Nimetatud alapeatükis toodi välja saksa noortekeelele omased tunnused, mida näitlikustati saksakeelsete näidetega, kuid need kehtivad tegelikult laias laastus iga keele noortekeele variandi kohta. Kokkuvõttes soovis autor arvestada sihtkeele tõlke tarbijaga ning teha valmis võimalikult arusaadav, loomutruu ja kõnetav tõlge, kus oleksid noortekeele tunnused säilinud. Tõlkeprobleemide korral kasutati Pymi tõlkelahenduste tüpoloogiat, mida järgnevalt lähemalt tutvustatakse.

2.2. Tõlkelahenduste tüpoloogia

Iga tõlkija satub varem või hiljem olukorda, kus tõlkimisel ilmneb mõni probleem ning takistuse ületamiseks tuleb leida sobilik lahendus. Sellises olukorras peab tõlkija arvestama tõlke eesmärgi ja sihtgrupiga ning valvsalt erinevaid variante vaagima. Tõlketeadlane Anthony Pym on taoliseks situatsiooniks loonud kaheksa lahenduskäiku, mis põhinevad Jean Paul Vinay ja Jean Darbelnet' (1958/1989) tõlkestrateegiatel. Magistritöös otsustati kasutada Pymi (2018) tõlkelahenduste tüpoloogiat, kuna see on konkreetne ja pakub tõlkijale erinevaid väljapääse probleemsetele olukordadele. Nimelt peab osade lahenduste puhul tõlkija rohkem panustama ning loominguliselt olukorrale lähenema. Teised lahenduskäigud nõuavad tõlkijalt jällegi vähemat vaeva ning annavad tulemusena originaalile lähedasema tõlke. Samuti pole tegemist üksnes kasutusjuhendiga, mis aitaks tõlkijal probleemi

võimalikult kerge vaevaga seljatada. Pym on ka ise väitnud, et tõkelahendustüüpide nimetused on nii lihtsad kui vähegi võimalik. Järgnevalt tutvustatud tüpoloogia abil saab iga tõlkija eelnevalt olukorda analüüsides ja kaalutlusi tehes ise oma tõlkevalikud langetada.

Lisaks kaheksale tõkelahendusele nimetab Pym nn autopiloodil tõlkimist, mis eelneb igasugusele teadlikule tõlkestrateegia kasutamisele. Tegemist on automaatse tõlkimisega ning tõlkija toetub oma sisetundele. Tõlkija piisav keeleoskus võimaldab tal tõlkimisel kasutada erinevaid allikaid ja viitematerjale. Näiteks tõlgitakse automaatselt väljakujunenud terminid, mis on ühe institutsiooni siseselt omavahel kokku lepitud.

Pymi tõkelahenduste tüpoloogia on järgmine:

- Sõnade kopeerimine (*Copying Words*) – üks sõna tuuakse ühest keelest teise morfoloogiliste ja foneetiliste muutusteta.
- Struktuuri kopeerimine (*Copying Structure*) – süntaktilised ja kompositsioonilised struktuurid tuuakse ühest keelest üle teise keelde. Siia alla kuulub näiteks teksti struktuuri kopeerimine, fikseeritud fraaside kopeerimine ja prosoodiline kopeerimine, mida kasutatakse värsimõõdu puhul näiteks luuletust tõlkides. Vinay ja Darbelnet' järgi on tegemist kalka ehk tõkelaenuga, mille puhul saab lähtekeeles olev sõna või väljend sihtkeeles sõnasõnalise tõlke.
- Perspektiivi muutmine (*Perspective Change*) – objekti vaadeldakse või kujutatakse teisest vaatenurgast. Tähtis on, kelle vaatevinklist räägitakse ning kas kasutatakse umbisikulist tegumoodi nagu algtekstiski. Seejuures võib muutuda lause või semantika fookus. Samuti mainib Pym siinkohal objektide nimetusi erinevates keeltes.
- Tiheduse muutmine (*Density Change*) – lause või lõigu mõte võetakse kokku või laiendatakse. Teksti tihedust on võimalik suurendada, lisades tõlke tarbijale vajalikke seletusi, selgitusi või üldistusi. Tõlkija vähendab teksti tihedust näiteks implikatsioonide kaudu.
- Ümbersegmenteerimine (*Resegmentation*) – teksti osad lahutatakse, liidetakse, tõstetakse ümber või poolitatakse. Seejuures võivad muutuda nt lõigud või teksti osade järjekord.

- Kompenseerimine (*Compensation*) – lähteteave antakse edasi teiste stiililiste võtetega või teises asukohas. Kompenseerimist tuleb tõlkijal rakendada juhul, kui mingit stiilivarjundit pole võimalik ettenähtud kohas samaväärselt edasi anda. Kui pole näiteks võimalik tõlkida ühele keelele spetsiifilist sõimusõna sihtkeelde, võib tõlkija tõsta tõlkes sõimusõna teise lausesse, et esialgne soovitud mõju säiliks. Siia alla võivad kuuluda ka tõlkija joonealused märkused, näiteks kui midagi pole võimalik tõlkida ja eessõnad, kus tõlkijal on võimalik analüüsida nihet originaali ja tõlke enda vahel.
- Kultuuriline mugandamine (*Cultural Correspondence*) – kultuurielement tõlgitakse nii, et mõte tõlke sihtkultuuris säilib. Kultuurilist mugandamist tuleb rakendada, kui algteksti kasutajal ja tõlke tarbijal on erinev kultuuriline taust. Mõõtühikud, idioomid, rahaühikud või kultuurispetsiifilised esemed asendatakse teises kultuuris arusaadava ning pasliku sõnaga ehk paigutatakse ümber vastavasse kultuurilisse konteksti.
- Teksti muutmine (*Text Tailoring*) – tekst töödeldakse ümber nii sisu kui ka vormi tasandil. Teksti muutmisel toimub kõige suurem teksti ümbertöötlemine, millega seoses kaasajastatakse teavet, tehakse lisandusi või jäetakse teavet tõlkest välja. Siia alla kuulub ka tsensuur, millega takistatakse ebasoovitava sisu levikut.

Käesoleva magistritöö üks eesmärk on teada saada, milliste tõlkestrateegiate abil on võimalik noortekeelt sihtkeeles kõige sobilikumalt edasi anda. Nimetatud eesmärgi täitmiseks jaotatakse kaheksa tõlkelahenduste liiki kolme kategooriasse. Selle abil on võimalik selgemalt järelda, milliseid tõlkelahendusi noortekeele tõlkimisel kõige rohkem kasutatakse. Analüüsis rakendatavad kategooriad on:

- kopeerimine (sõnade kopeerimine + struktuuri kopeerimine)
- väljendi muutmine (perspektiivi muutmine + tiheduse muutmine + ümbersegmenteerimine + kompenseerimine + kultuuriline mugandamine)
- teksti muutmine

3. Materjali ja metoodika kirjeldus

3.1. Seriaali lühitutvustus

Käesoleva uurimistöö korpuse moodustab saksakeelsest laste- ja noorteseriaalist „Schloss Einstein“ kogutud keelematerjal. Nimetatud noorteseriaali osasid on näidatud igal argipäeval alates 1998. aastast saksa lastekanalil KiKA, seega on seriaal kõige kauem kestnud laste- ja noorteseriaal Saksamaa teletööstuses. Kogu seriaali tegevus keerleb internaatkooli ümber, kus 12–17aastased noored peavad enda igapäeva probleemide ja elukatumustega iseseisvalt hakkama saama. Seni on ilmunud 974 ehk ligi tuhat seriaali osa, mis on jagunenud 23 hooaja vahel. Seriaalile on omaseks saanud, et iga uue hooaja algusega algab ka uus õppeaasta ning seega lisandub tegevuste keerisesse igal hooajal uusi tegelasi. „Schloss Einstein“ on seriaal noortelt noortele, mis pakub vaatajaile võimaluse samavanuseliste tegelastega samastuda ja seega mõjub näitlemine vaatajaskonnale ka autentsemalt. Produktsioonifirma sõnul moodustavad noorteseriaali sihtgrupi 8–14aastased noorukid ning enda sihtgrupini jõudmiseks kasutavad seriaali tegijad erinevaid meetodeid ning üks neist on ehtsa ja kaasaegse noortekeele põimimine noorte omavahelisse suhtlusesse. Noortekeel on pidevalt muutuv keelenähtus, mis käib ajaga kaasas ning püsib seetõttu elusana. Käesoleva magistritöö materjaliks valiti aktuaalseim ehk 23. hooaeg, kuna nii oli võimalik dokumenteerida ajakohaseimad noortekeelsed sõnad ja väljendid, mille tõlkimist oli võimalik seejärel analüüsida.

3.2. Metoodika

Magistritöö korpuse koostamiseks võeti ühendust seriaali „Schloss Einstein“ produktsioonifirmaga Saxonia Media, kes oli nõus seriaali skripte jagama. Siinkohal tänatakse produktsioonifirmat koostöö eest, mis lihtsustas oluliselt korpuse koostamist. Seriaali osad on internetis vaadatavad. Paralleelselt seriaali 23. hooaja nelja esimese osa läbivaatamisega märgiti skriptis ära noortekeelsed väljendid. Seejuures lähtuti teooriaosas kirjeldatud noortekeele tunnusoontest. Igat osa vaadati läbi mitu korda, kuna stsenaariumi

skript ja näitlejate väljaõeldu erinesid kohati teineteisest. Igas osas esines muudatusi ning lisandusi, kus näitlejad olid skriptist vähesel määral kõrvale kaldunud ning mõtet oma sõnadega väljendanud. Vaatamisjärgus fikseeriti nii skripti versioon kui ka reaalselt näitlejate väljaõeldu ning tõlkimise algtekstiks sai just viimane. Koondkorpusesse jõudis vaid osades nähtu ja kuuldu. Nelja osa peale leidis ka kaks stseeni, mida skriptis kirjas polnud. Sellisel juhul tuli tegelaste kõne eelnevalt transkribeerida. Noortekeelsed väljendid kokku kogutud, tekkis vajadus üle kontrollida, kas tegemist on kindlasti noortekeelsete väljenditega. Sel põhjusel otsustati kaasata ligi kümme saksa noortekeelt puudutavat allikat, millest tähtsaimad nimetatakse järgnevalt. Enamik noortekeelsusi olid leitavad Helmut Hehli (2006) noortekeele sõnastikust. Omadus- ja määrsõnade kohta saadi infot Jannis K. Androutsopoulou (1998b) artiklist, kus käsitleti hinnangu andmise jaoks kasutatavaid keelelisi vahendeid. Kõnekeelsed väljendid kontrolliti üle Redensarten-Indexi² veebisõnastikust, kust on võimalik leida muu hulgas nii fraseologisme kui ka kõnekeelseid väljendeid. Anglitsismidele saadi kinnitus ühisprojekti Wortfuchs³ veebilehel leiduvast nimistust.

Pärast noortekeelsete sõnade ja väljendite fikseerimist asuti tõlkimise juurde. Tõlkeprotsessis lähtuti teises peatükis kirjeldatud tõlkelahendustest. Saksa-eesti keelesuunal tõlkides rakendati enda teadmisi noortekeelest, noortekeelseid sõnastikke ning noori endid. Näiteks leidis kasutust Loogi „Esimene eesti slängi sõnaraamat“ ning veebipõhine slängisõnastik⁴. Slängisõnastikku on kasutajatel endil võimalik lisada definitsioone slängis leiduvatele sõnadele. Seejuures on ka näiteks noorukitel võimalus nimetatud sõnastikku täiendada ning definitsioone eluliste näidetega ilmestada. Kõige väärtuslikumaks ressursiks hinnatakse siiski noori, kes enda keelekasutust ilmselgelt kõige paremini tunnevad. Tõlkeprotsessi kaasati ühe Tartu gümnaasiumi 10. ja 11. klassi õpilased, kellele tutvustati esmalt noortekeele tunnusjooni ning kes said seejärel ise tõlkevasteid välja pakkuda. Saksa- ja eestikeelsetest väljenditest moodustus korpus, kus üksikud sõnad ja väljendid on töö lugejale alfabeetilises järjestuses esitatud.

² Redensarten-Indexi veebisõnastik: <https://www.redensarten-index.de/suche.php> (külastatud 10.04.2021).

³ Wortfuchs veebileht: <https://wortwuchs.net/anglizismus/> (külastatud 10.04.2021).

⁴ Veebipõhine slängisõnastik: www.slang.ee (külastatud 11.04.2021).

4. Analüüs

Käesolevas magistritöö peatükis analüüsitakse noortekeelseid väljendeid järgmiste sõnaliikide järgi: tegusõnad, nimisõnad, omadussõnad, laensõnad, hüüdsõnad ja ebasündsad väljendid. Tõlkelahendusi on ilmetatud näidetega korpusest. Näitelaused ja tõlked on nummerdatud ning saksakeelse lause lõppu on lisatud seriaali osa number, millest konkreetne näide pärineb. Analüüsis mainitakse esmalt tüüpilisi tõlkelahendusi ning liigutakse seejärel ebatüüpilisemate lahenduste suunas. Analüüsile järgnevad järeldused, kus üldistatakse kasutatud tõlkelahendusi kolmes kategoorias.

4.1. Tegusõnad

Tegusõnade kategoorias analüüsitakse lisaks tegusõnadele ka tegusõnaühendeid ja tegusõnalisi fraseologisme. Üldiselt oli tegusõnade tõlkimisel valdavaks tõlkelahenduseks teine kategooria ehk väljendi muutmine. Väljendi muutmise kategooriast tõusis omakorda esile kultuuriline mugandamine. Tõlkides idioomi või fraseologismi sõna-sõnalt, ei pruugi tõlke adressaat väljendist korrektselt aru saada. Just seetõttu tuli tegusõnade tõlkimisel kõige sagedamini kasutada kultuurilist mugandamist nagu on näha näidetes nr 1, 2 ja 3.

(1) Wenn du die Klappen gehalten hättest, wärscht du jetzt ein Star. (949)	(1a) Kui sa oleksid suud pidanud, oleksid nüüd staar.
(2) Ist das nicht ne Nummer zu groß? (952)	(2a) Kas see ei läinud üle völli?
(3) Der hat mir heute noch gar keinen doofen Spruch gedrückt. (951)	(3a) Ta polegi mulle veel täna puid alla pannud.

Seriaalis esinenud noortekeelele omaste tegusõnade tõlkimise puhul oli tarvis leida keeleline ja kultuuriline ekvivalent saksakeelsele väljendile. Tähtis oli leida sama mõtet edasi andev

sõna, mis vastaks noortekeele tunnusjoontele. Näites nr 4 oli võimalik tegusõna *abloosen* tõlkevastena kasutada inglise keelest eesti noortekeelde jõudnud tegusõna. Nii oli võimalik tuua esile teooriaosas mainitud inglise keele mõju noortekeelele.

(4) Der hat voll abgeloost! (951)	(4a) Ta <i>feilis</i> täiega!
-----------------------------------	-------------------------------

Paaris repliigis (vt näide nr 5) oli võimalik tõlkida saksakeelne väljend anglitsismiks. Lisaks inglise keele mõjule kerkis noortega arutades esile arvamus, et siinkohal oleks võimalik näitlikustada vene keele mõju eesti noortekeelele ning tõlkida tegusõnata elliptiline fraas *kein Plan* ehk *keinen Plan haben* väljendiga *nje znaju*. Kusjuures see oli üks vähestest olukordadest, kus õpilased ise venekeelse tõlkevaste välja pakkusid. Venekeelsest väljendist rohkem pooldasid õpilased aga ingliskeelset *no idea*.

(5) Kein Plan, was ich da schreiben soll. (952)	(5a) <i>No idea</i> , mida ma sinna kirjutama peaks.
---	--

Kahe väljendi puhul tekkis noorte seas eriti tuline vaidlus, kuna korraga tuli pähe mitu erinevat tõlkelahendust. Üks neist väljenditest oli *etwas ist der Hammer* (vt näide nr 6). Teooriaosas mainiti, et noortele on oma keelekasutuse puhul erilise tähtsusega oma tunnete ja seisukohtade väljendamine. Seega on igati loogiline, et võimalusi ongi mitmeid ning neid saab vastavalt olukorrale kasutada ja modifitseerida. Nimetatud väljendi tõlkevasteteks võib olla nii *täiega nice*, *täiega kõva*, *täiega tuus*, *ülicool* kui ka *sigalahe*. Kõige suupärasem tundus noortele endile aga esimene tõlkevaste, kuna seda kasutatakse instinktiivselt kõige tihedamini.

(6) Das wäre ja der Hammer. (950)	(6a) See oleks täiega <i>nice</i> .
-----------------------------------	-------------------------------------

Teine palju kõneainet pakkunud tegusõna oli *spinnen* (vt näide nr 7). Ka siin pakuti mitmeid tõlkevasteid nagu *ära kassima*, *kruvid logisevad*, *segi läinud*, *segi kamminud*, *omadega sassis olema*. Autori jaoks oli esimene väljend täiesti uus, kuid ülejäänud kuulusid ka ta enda sõnavarasse. Vestlusi peeti kokku nelja erineva grupiga ning iga grupp tõi kõigepealt välja

esimese tõlkevaste ning seejärel ülejäänud. Noortega arutades selgus, et *ära kassima* on tõesti lisandunud nende sõnavarasse viimastel aastatel, kuid mainitud tõlkevariante võib kasutada sünonüümidena.

(7) Jetzt spinnt sie völlig. (949)	(7a) Nüüd on ta küll täiega ära kassinud.
------------------------------------	---

Teatud väljendite puhul oli vajalik tõlkevastet originaaliga võrreldes ümber sõnastada ning seega ka fraasi või väljendi perspektiivi muuta. Eesti keeles ei leidu otsest noortekeelset tõlkevastet tegusõnale *jemanden zuquatschen*, mis kirjeldab olukorda, kus üks isik teist oma sõnadega tüütab. Seetõttu tuli olukorrale läheneda teise nurga alt ning pigem keskenduda sellele, mida üritatakse öelduga saavutada. Niisiis keskenduti eesmärgile vestluskaaslasest vabaneda ning jõuti tõlkevasteni *eemale tõmbama* (vt näide nr 8).

(8) Also lauf mir einfach nicht hinterher und quatsch mich nicht zu. (950)	(8a) Nii et ära jookse mul kogu aeg sabas ja tõmba eemale.
--	--

Samuti tuli perspektiivi muutust rakendada väljendi *jemand hat es drauf* tõlkimisel. Nimetatud väljend tähendab, et kellelgi tuleb mingi tegevus endiselt hästi välja. Tõlkeprotsessi kaasatud noorukid mainisid, et siinkohal võiks kasutada inglise keelest laenatud väljendit *someone's still got it*, mis oleks suupärane ja tõetruu. Eestikeelseks tõlkevasteks võiks olla aga *pole rooste läinud* või *ikka veel täiega panema* (vt näide nr 9).

(9) Dann werden alle Zeuge, dass Sie es noch voll drauf haben. (951)	(9a) Siis võivad kõik tunnistada, et te panete ikka veel täiega.
--	--

Tiheduse muutmist ning ümbersegmenteerimist ei olnud tarvis verbide puhul rakendada. Etteruttavalt võib mainida, et ümbersegmenteerimist ei tulnud tõlkeprotsessi käigus üldse kasutada. Lauseid polnud tarvis teineteisega liita ega teineteisest lahutada, kuna näitlejatele on juba skripti kirjutatud suhteliselt lühikesed ja suupärased laused. Kompenseerimist tuli rakendada paaril juhul, kui saksakeelsele väljendile ei leitud noortekeelele omast eestikeelset vastet. Üks taoline tegusõna oli *etwas liefern*, mis esines osades kokku viiel korral. Sõltuvalt

kontekstist viidati mingile tegevusele, millega pidi tegelane hakkama saama või milles ta pidi häid tulemusi saavutama. Näites nr 10 on lisaks mainitud tegusõnale märgata ka noortekeelele omapärast omadussõna *super*. Siinkohal tuleks tõlkijal pöörata tähelepanu lauses olevatele sõnadele, mida on võimalik tõlkes noortekeelele omaselt edasi anda, ja näiteks sama tegelase mõnda järgmisesse repliiki või stseeni lisada sobiv väljend, et originaali stiili kompenseerida. Näiteks võiks sama tegelase samas osas leiduva repliigi *alles klar* tõlkida eestikeelde sõnaga *davai*, mis on jõudnud eesti noortekeelde vene keelest (vt näide nr 11).

(10) Wenn ich nicht weiter super Noten liefere, kann ich das Stipendium verlieren. (952)	(10a) Kui ma edasi täiega häid hindeid ei saa, võin stipist ilma jääda.
--	---

(11) Alles klar. (952)	(11a) Davai.
------------------------	--------------

Esimest kategooriat ehk sõnade kopeerimist polnud võimalik tegusõnade puhul laiemalt rakendada, kuna väljakujunenud idioomidele ei ole tihti olemas otsesõnalist tõlget. Sõnade kopeerimist tuli tegusõnade tõlkimisel rakendada vaid ühel korral. Verb *chillen* esines nelja osa peale kokku kolmel korral ning tõlkevasted erinesid vastavalt kontekstist. Teises osas soovis tegelane oma kaaslast maha rahustada ning kasutas selleks järgnevat lauset (vt näide nr 12).

(12) Chill doch mal. (950)	(12a) <i>Chill</i> .
----------------------------	----------------------

Küll aga esines tegusõnade puhul struktuuri kopeerimist rohkem kui sõnade kopeerimist. Paari väljendit oli võimalik osa struktuuri kopeerides tõlkida ning seejärel jätkata kultuurilise ekvivalendiga (vt nt nr 6). Samuti oli võimalik väljendile *einen Gang runter schalten* originaali struktuuri kopeerides leida tõlkevasteks *tuure maha tõmbama* (vt näide nr 13).

(13) Mädchen, jetzt schalt mal einen Gang runter und werd' vernünftig. (949)	(13a) Plika, tõmba tuure maha ja võta aru pähe.
--	---

4.2. Nimisõnad

Nimisõnade tõlkimise puhul leidis jällegi esimene kategooria ehk kopeerimine mitmes olukorras kasutust. Sõnade kopeerimist sai kasutada ainenimetuste tõlkimisel, kuna saksa ja eesti keeles ühtivad nende lühendatud vormid (vt näide nr 14).

(14) Wir haben gleich noch Bio. (952)	(14a) Meil hakkab kohe bio.
---------------------------------------	-----------------------------

Struktuuri kopeerimise puhul kerkis selgelt esile teooriaosas mainitu. Nimelt esines noorte sõnavaras mitmeid uudissõnu, mis olid eksisteerivatest sõnadest kokku pandud. Näiteks oli võimalik näites nr 15 tõlkida *der Internatslangweiler* sõna struktuuri kopeerimise abil *internaadinohkariks*.

(15) Internatslangweiler! Wie die glotzen. (949)	(15a) Internaadinohkarid! Kuidas nad veel vahivad.
--	--

Kolmel korral oli nimisõna moodustatud ka afiksiga *Ober-*, mida juba mainiti teooriaosas. Moodustatud sõnad olid *der Oberturnbeutel*, *die Oberlabertasche* ja *der Oberlusche*. Esimese nimisõnaga *der Oberturnbeutel* võib tõlkijal tekkida segadus, kui ta konkreetse sõna esinemise konteksti ei tea. Nimelt on sõna *der Turnbeutel* saksa kõnekeeles kasutusel ka kondoomi tähenduses, aga seda polnud siin kontekstis noorte vahel suheldes mõeldud. Sõnaga *der Turnbeutel* viidati seriaalis spordikotile ehk siis tegelikult sportlasele endale. Afiks *Ober-* rõhutab sportlase tulemuste kõrget taset. Kuna aga eesti noortekeeles pole sportlase kohta olemas eraldi nimetust, jäi esmalt tõlkevasteks *tipp sportlane*. Tõlkijal oleks siinkohal võimalik kasutada jällegi kompenseerimismeetodit ning kõneleva tegelase kõneviisi mõnes teises repliigis noortekeelse väljendiga rikastada. Teine võimalus oleks lähtuda spordialast, millega konkreetne sportlane tegeleb. Näites nimetatud Till oli kergejõustiklane ning selle kaudu saaks tuletada tõlkevaste *meisterkargaja* (vt näide nr 16). Nii oleks võimalik vajadusel tekitada assotsiatsioon ka kondoomiga, kui see kontekstist lähtudes vajalik oleks.

(16) Hey, wo ist eigentlich euer Oberturnbeutel Till? (951)	(16a) Hei, kus on üldse teie meisterkargaja Till?
---	---

Nimisõnade *die Oberlabertasche* (näide nr 17) ja *der Oberlusche* (näide nr 18) tõlkimisel sai samuti rakendada struktuuri kopeerimist.

(17) Rike, unsere Oberlabertasche ist sprachlos. (949)	(17a) Rike, meie kõige suurem lobamokk on sõnatu.
--	---

(18) Viktor, du Oberlusche! (952)	(18a) Viktor, sa täis nohkar.
-----------------------------------	-------------------------------

Teisest kategooriast ehk väljendi muutmisest leidsid nimisõnade puhul kasutust jällegi kultuuriline mugandamine ning ühel korral ka perspektiivi muutmine. Kultuurilise mugandamise puhul oli tarvis taas leida sama mõtet teises keeles edasiandev sõna. Nimetus *der Schlauberger* esines seriaalis kokku kahel korral ning seda kasutati peamiselt iroonilise väljendina õpilase kohta, kes saavutas põhjaliku õppimisega häid õppetulemusi. Kuna sama solvava tagamõttega sõna kasutavad ka Eestis elavad noorukid, pakuti mitmeid tõlkevasteid nagu *tuupur*, *nohkar*, *oivik*, *tarkur*. Lisaks eestikeelsetele vastetele pakuti ka inglise keelest eesti noorte kõnepruuki jõudnud väljendeid *big brain* ja *nerd*. Viimasena nimetatud sõnad eksisteerivad ka saksa noortekeeles, kuid kuna näitlejad olid otsustanud saksakeelsete sõnade kasuks, otsustati ka tõlkes kasutada eestikeelset tõlkevastet (vt näide nr 19). Kuna lause ütleb nooremas eas õpetaja oma õpilasele, otsustati ühe leebema tõlkevaste kasuks.

(19) Dann haben wir hier also einen Schlauberger. (951)	(19a) Nii et meil on siin tarkur.
---	-----------------------------------

Teoreetilises osas mainiti semantilisi väljasid, millega seoses noored enim oma sõnavara modifitseerivad. Nii Lewandowski kui ka Sornig nimetasid ühe semantilise väljana raha ning ka seriaalis esines nimisõna *die Kohle*. Eesti keeles oleks seda võimalik vastavalt kontekstile edasi anda sõnadega *sull*, *papp*, *nuts* ja inglise keelest pärit laensõnaga *money* (vt näide nr 20).

(20) Wegen der Kohle?	(20a) Papi pärast?
-----------------------	--------------------

Lisaks rahale on seriaalis tähtsal kohal ka kooli ja spordiga seonduv. Kooliga seoses nimetati juba ainenimetusi, mida kasutati lühendatud kujul. Lisaks bioloogiale kasutati ka matemaatika ainetunni lühendatud kuju *Mathe* ehk eesti keeles *mata* (vt näide nr 21).

(21) Bist du immer noch bei Mathe? (952)	(21a) Kas sa teed ikka veel matat?
---	------------------------------------

Seriaalis toimus tegevus gümnaasiumis Schloss Einstein, mis liideti eelmisel hooajal Erfurdi spordigümnaasiumiga. Sellest muutusest tulenevalt esinesid seriaalis ka sporditemaatilised nimisõnad nagu *die Muckis* ja *die Quali*. Esmalt tekkis probleem *die Muckis* tõlkimisel, kuna eesti noortekeeles ei leidu sellele otsest vastet. Noored viitavad sõnaga *lih* lihastele, kuid seda kasutatakse vaid jõusaali kontekstis (nt *ma lähen jõmmi lihhi kasvatama*). Siinkohal pidi kasutama tiheduse muutmist ning mõtlema laiemalt kõnekeelsetele väljenditele, mis seostuksid füüsilise ning lihastreeninguga. Nii jõuti biitsepsini ehk *biitsani* ja triitsepsini ehk *triitsani* (vt näide nr 22).

(22) Sie sind für die Muckis zuständig und ich für alles andere. (949)	(22a) Teie vastutate biitsade ja triitsade ja mina kõige muu eest.
--	--

Perspektiivi muutmist tuli ette seoses sõna *die Körperverletzung* tõlkimisega. Nimetatud nimisõna tähendab otsetõlkes kehavigastust ehk noor võib seda sõna kasutades kirjeldada mingit tegevust, mis on tema jaoks liiga raske. Füüsilise vigastuse saamine jääb seejuures tagaplaanile, kuna pigem mõeldakse sellega lihtsalt kehale suunatavat koormust. Ka seriaali kontekst andis aimu, et kõneleja ei kartnud tegelikult füüsilist vigastust saada. Nimelt palus kehalise kasvatuse õpetaja oma noorel praktikandil staadionilt tunnis kasutatud sporditarbed kokku korjata. Kuna aga eesti noortekeeles ei leidu väljendit, mis oleks seotud kehavigastusega, prooviti tõlkes noore seisukohta teise nurga alt edasi anda. Praktikandi reaktsiooni tõlget on võimalik lugeda näites nr 23a.

(23) Ey, das ist echt Körperverletzung! (951)	(23a) Ou, see pole norm.
--	--------------------------

4.3. Omadussõnad

Seriaali vaadates torkasid noortekeelsete väljenditena kõige rohkem kõrva just omadussõnad ning nende tõlkimisel kasutati sarnaselt tegusõnadele enim kultuurilist mugandamist. Omadussõnade puhul leidis palju noortekeelseid sõnu, mis täitsid millegi toonitamise funktsiooni ja ei kandnud endas lisaks rõhutamisele edasi muud teavet. Ülekaalukalt esines seriaalis kõige rohkem ehk 14 korral omadussõna *voll*. Enim sai selle omadussõna tõlkevasteks eestikeelne sõna *täiega* (vt näide nr 24). Noored pakkusid paaris olukorras ka sõna *ilgelt*, kuid tõid seejuures välja, et sellel on tugevam varjund kui esimesel tõlkevastel. Pakuti ka vulgaarsusi nagu *sitaks* ja *kuradi*, kuid nende sõnade kasutamisel peab tõlkija ettevaatlik olema ning tähelepanelikult konteksti jälgima. Nimelt kasutavad noored teatud vestlustes nimetatud vulgaarsusi iroonilise alatooniga, mis muudab öeldu tähenduse vastupidiseks. Järgneva näite puhul ei tarvitse näitlejal öeldu edasiandmiseks irooniat kasutada.

(24) Voll motiviert, wie ich sehe. (951)	(24a) Täiega motiveeritud, nagu ma näen.
--	--

Kultuurilist mugandamist rakendati ka omadussõnade *super* ja *total* tõlkimisel. Omadussõnana on *super* küll ka eesti keeles olemas, kuid seda sõna kasutavad noored pigem millegi kirjeldamiseks (nt miski on super ehk ülihea), mitte väljaöeldu võimendamiseks. Eestikeelsed tõlkevasted võiksid olla *täiega* või *hullult*, nagu näha näites nr 25.

(25) Du hast ganz in der Nähe ein super seltenes Gestein gefunden, das gerade vom Zentrum für Luft- und Raumfahrt untersucht wird, richtig? (949)	(25a) Sa leidsid päris ligidalt ühe hullult haruldase kivimi, mida praegu õhuruumi- ja kosmosekeskuses uuritakse, eks?
---	--

Sarnaselt eelmisele näitele eksisteerib eesti keeles ka saksakeelse omadussõna *total* otsetõlge *totaalne*, mis ei kuulu aga noorte kõnepruuki. Nagu ka eelnevate näidete puhul sobib tõlkevasteks vastavalt kontekstile *täiega*, kuid ka *jumala* ning inglise keelest pärit *full* (vt näide nr 26).

(26) Zu deiner Info: Ich bin total froh, dass du weg bist und ich brauch deine bescheuerten Sprüche nicht! (952)	(26a) Sulle teadmiseks: ma olen jumala õnnelik, et sa ära läksid, ja mul pole vaja su mõlisemist!
--	---

Ka saksakeelseid omadussõnasid *extrem* ja *absolut* polnud võimalik otsetõlkena edasi anda, vaid nad said omale tõlkevasteteks vastavalt *üli*, *ülimalt* ning jällegi *täiega*. Tõlkija peab tunnetama nende tugevuste erinevusi ning vastavalt vajadusele sobiva tõlkevaste valima.

Esimest kategooriat ehk kopeerimist oli võimalik rakendada näiteks omadussõna *mega* tõlkimisel, kuna see esineb morfoloogiliste muutusteta ka eesti noortekeeles (vt näide nr 27). Noorte sõnul tasub aga selle sõna kasutamisel tähelepanelik olla, kuna kui seda liiga tihti kasutada, võib see võõrapäraselt mõjuda. Tõlkevastetena on võimalik kasutada veel *üli* ja *täiega*. Sõnad nagu *räigelt* ja *retsilt* omavad juba liiga tugevat mõju, et vajalikku mõtet edasi anda.

(27) Ey Leute, ich habe in nem mega frühen Zug gesessen. (950)	(27a) Ou kutid, ma pidin mega varajase rongiga tulema.
--	--

Seriaalis esines kaks omadussõna, mida kasutati koos teise omadussõnaga. Üks selline sõna oli näiteks *echt*. Sõna *echt* puhul erinesid tõlkevasted kontekstide, kuid igal korral täitis ta vaid millegi võimendamise eesmärgi. *Echt Hammer* (vt näide nr 28) tähendab, et midagi on ülikõva ning *echt fett* võib näites nr 29 viidata nii meteoriidi suurusele kui ka väljendada rääkija üldist muljet. Näites nr 29a esinev sõna *lit* on pärit inglise keelest ning on juba pikka aega slängismina kasutusel olnud. Varasemalt tähistas see sõna joobes olekut, kuid tänapäeval kasutatakse seda olukorras, kus miski on eriti lahe või põnev.

(28) Der Lauf von Hauser war echt Hammer. (952)	(28a) Hauseri jooks oli ülikõva.
---	----------------------------------

(29) Pits Meteorit war schon echt fett. (950)	(29a) Piti meteoriit oli täiega <i>lit</i> .
---	--

4.4. Laensõnad

Seriaalis „Schloss Einstein“ esines kõige rohkem inglise keelest pärinevaid laensõnu. Tõlkija jaoks muutub laensõnu tõlkides olukord aga lihtsamaks, kuna nii saksa kui ka eesti keelt on väga suurel määral mõjutanud inglise keel. Teiste keelte mõjutusi seriaalis ei täheldatud ning selle tagamaid käsitleti teoreetilise osa alapeatükis 1.4. Veel enne tõlkelahenduste juurde liikumist tuleb teha kaks märkust seoses seriaalis ja skriptis esinenud anglitsismidega. Nimelt esines stseene, kus oli skripti kirjutatud saksakeelne sõna, aga näitlejatele oli jäetud vaba voli ning päris seriaalis kasutati hoopis anglitsismi (nt osas 950 oli skriptis kirjas *das Spitzenteam*, kuid näitleja ütles *das Dreamteam*). Samuti oli skriptis näha, et nimisõnalised anglitsismid on kirjutatud saksa keelele omaselt suure algustähega (nt *der Deal*) ehk kopeeritud on sõna ja kohandatud ortograafia. Minnes edasi tõlkelahenduste juurde, tuleb tõdeda, et tõlkeprotsessi käigus tuli kõige tihedamini kasutada sõnade kopeerimist, kuna saksa noortekeeles kasutatakse tihti samasid anglitsisme nagu eesti keeles. Sõnade kopeerimist näitlikustavad näited nr 30, 31 ja 32.

(30) Siehst busy aus. (950)	(30a) Näed <i>busy</i> välja.
-----------------------------	-------------------------------

(31) Cool, dass ihr alle gekommen seid. (951)	(31a) <i>Cool</i> , et te kõik tulite.
---	--

(32) Und deshalb ein No-Go! (951)	(32a) Ja sellepärast <i>No-Go!</i>
-----------------------------------	------------------------------------

Samas on kõigi kolme näite juures võimalik kasutada ka kodustavat tõkelahendust ehk leida kultuuriliselt ja keeleliselt vastav sõna või väljend. Siinkohal peab tõlkija enda jaoks vastu võtma otsuse, et kumb tõkelahendus tema arvates lõpptõlkes etteseatud stiili paremini edasi annab. Kuigi konkreetsetes repliikides otsustati anglitsismide kasuks, võinuks näide nr 30a olla *Tundub, et oled kinni*, näide nr 31a *Tuus, et te kõik tulite* ning näide nr 32a *Ja sellepärast ei lähe üldse peale*.

Seriaalis leidis ka repliike, kus sõnade kopeerimist polnud võimalik kasutada ning seetõttu otsustati kultuurilise mugandamise kasuks. Tegemist oli anglitsismidega, mis olid küll saksa noortekeeles laialt levinud, kuid mida Eestis elavad noored päriselus ei kasutaks. Näide nr 33 ilmestab asjaolu, et teatud sõnad on jõudnud nt sotsiaalmeedia kaudu küll saksa noortekeelde, kuid *shit* ja *der Brainy* pole veel eesti noorte kõnepruuki kinnistunud.

(33) Shit, noch so'n Brainy. (952)	(33a) Kurat, veel üks ajugeenius.
------------------------------------	-----------------------------------

Nagu ka nimi-, omadus- ja tegusõnade puhul leidub ka fikseeritud laensõnade hulgas sõnu, mida ei õnnestu eesti noortekeelele omaselt tõlkes edasi anda. Näiteks oleks võimalik näites nr 34 saksakeelset *das Bike* tõlkes edasi anda vaid kõnekeelse vastega *velo*.

(34) Und keine Sorge wegen deinem Bike, das bring ich dir ins Krankenhaus. (951)	(34a) Ja ära muretse oma velo pärast, ma toon selle sulle haiglasse.
--	--

4.5. Hüüdsõnad

Teoreetilises osas mainiti noortekeelele omaseid lausealguspartikleid ning need esinesid sageli ka seriaalis. Sarnaselt tegusõnadele kasutati lausealguspartiklite ja hüüdsõnade puhul kõige rohkem kultuurilist mugandamist.

Seriaalis esines mitmel korral hüüdsõna *krass*, millele leidub mitmeid tõlkevasteid. Sõltuvalt kontekstist võib nimetatud sõna tõlkida *haige, mv, rets, crazy, mida helli* või *täitsa hull*. Oluline on, et tõlkija tajuks, kui jalust rabatud või üllatunud tegelane tegelikult on, ning vastavalt sellele valiks leebema (*haige, rets*) või suurema ootamatuse puhul vängema (*mv, mida helli*) tõlkevaste.

Saksa keeles leidub lausealguspartikleid, mida võib kasutada nii eraldiseisvana kui ka kombineeritult mõne teise sõnaga. Sellisel juhul muutub aga öeldu tähendus ning selle tajumiseks peab tõlkijal olema piisavalt hea keelevaist. Nt võib hüüatust *ey* eraldiseisvana tõlkida *ou* või *kuule*. Kui aga lisada sellele ette *Mann*, siis moodustub hüüatus *Mann, ey*, mis tähendab hoopis *pagan küll* või *kurat*.

4.6. Ebasüüdsad väljendid

Seriaalis „Schloss Einstein“ esines ebasüüdsaid väljendeid väga vähesel määral ning fikseeritud vulgarismid olid leebed ja laialt levinud. Üks põhjustest võib olla meediakanal, mille kaudu seriaal vaatajateni jõuab. Nimelt on KiKA lastekanal, millel on ealiselt lai vaatajaskond. Näiteks on KiKA kodulehel jaotatud videod kolme kategooriasse: videod vanusele alates kolmandast eluaastast, videod vanusele alates kuuendast eluaastast ning videod vanusele alates kümnendast eluaastast. Seega edastab telekanal filme ja seriaale erinevatele vanusegruppidele, kelle kõnepruuk erineb teineteisest väga suurel määral. Ehk on stsenaaristid mõelnud selle peale, et kui väike laps seriaali ajal telekaekraani ette satub, ei õpiks ta sealt ebasüüdsaid väljendeid. Samas poleks ka üldiselt paslik inetuid vulgaarsusi telekas näidata.

Kõikide vulgaarsuste puhul tuli leida kultuuriline ekvivalent, mida ka tõlke sihtgruppi kuuluv nooruk mõistaks. Ebasüüdsad väljendid olid moodustatud sõnadega *der Schiss* (ee *sitt, pask*) ja *der Mist* (ee *kurat*). Väljendit *Schiss haben* on võimalik eesti keeles edasi anda mitut moodi: *junn on jahe, vedelaks lööma, põnnama lööma* ja *pükse täis tegema*. Arvestades konkreetset konteksti, kus järgneva lause ütles õpilane õpetajale, valiti leebem tõlkevaste (vt näide nr 35).

(35) Oder haben sie Schiss, dass sie die 48,00 nicht mehr schaffen? (951)	(35a) Või lööte põnnama, sest te ei jookse enam ajaga 48,00?
---	--

Teisele isikule antud nimetust *der Schisser* on võimalik eesti keeles edasi anda sõnadega *argpüks* või *jänespüks*. Samuti on eesti noortekeelde üle võetud anglitsism *pussy*, mida kasutatakse inimese kohta, kellel ei jätku küllalt julgust. Kuna aga viimane tõlkevaste oleks võrreldes teiste sõimusõnadega liiga vulgaarne, otsustati näite nr 36 puhul leebema tõlkevaste kasuks.

(36) Ach komm schon, du Schisser. (952)	(36a) Ah ole nüüd, sa argpüks.
---	--------------------------------

Hüüdsõnana on võimalik *Mist!* tõlkida eesti keelde *Kurat!* või *Pask!* Väljend *Mist über jemanden erzählen* on võimalik edasi anda näiteks *paska kellegi kohta rääkima* või *jama kellegi kohta rääkima*. Kuna näites nr 37 soovis sportlane, et ta treener tema kohta enam informatsiooni tema treeningkaaslastele ei levitaks, otsustati vaoshoituma tõlkevaste kasuks.

(37) Und Sie hören auf, den Mist über mich zu erzählen, klar? (952)	(37a) Ja lõpetage minu kohta jama rääkimine, selge!
---	---

4.7. Muud tähelepanekud

Noorteseriaalis oli võimalik täheldada ka keeleökonomiat, kuid lisaks akusatiivi käändele kasutati artikli lühendatud vormi ka muudes käänetes. Eesti keeles pole aga olemas artikleid, mille lühendatud vorme tõlkija kasutada saaks. Seepärast pöörati näidete nr 38 ja 39 puhul erilist tähelepanu noortekeelse elemendi (vastavalt omadussõna ja nimisõna) tõlkimisele.

(38) Ist ne ganz abgefahrene Aktion da draußen. (949)	(38a) Päris haige ettevõtmine seal väljas.
---	--

(39) Das ist ne Story! (950)	(39a) On see vast <i>story</i> !
------------------------------	----------------------------------

Lühendeid ei tulnud seriaali neljas osas ette. Seda võib põhjendada asjaoluga, et vaatajatele ei näidatud noortevahelist suhtlust internetis ega üksteisega sõnumite saatmist. 2021. aasta kevadel jõudis aga teleekraanidele seriaali „Schloss Einstein“ uus hooaeg, mis keskendub küberturvalisusele ning juba esimeses paaris osas oli ekraanidel näidatud noorte internetisuhtlust koos teooriaosas nimetatud akronüümidega.

4.8. Järeldused

Tegusõnade puhul leidis kõige rohkem kasutust teine kategooria ehk väljendi muutmine, kuna fraseologismide ja idioomide tõlkimisel polnud enamasti võimalik sõnasõnalist tõlget kasutada. Enim kasutati kultuurilist mugandamist ning perspektiivi muutmise ja kompenseerimise võtet rakendati loetud juhtudel, kui eesti noortekeeles ei eksisteerinud sobivat vastet. Esimest kategooriat ehk sõnade ja struktuuri kopeerimist tuli tegusõnade tõlkimise puhul tunduvalt vähem kasutada.

Nimisõnade tõlkimisel tõusis esimene kategooria ehk kopeerimine jällegi rohkem esile. Sõnade kopeerimist oli võimalik rakendada õppeainete tõlkimisel ning struktuuri kopeerimist liitsõnade puhul. Kultuurilist mugandamist esines tõlkeprotsessis harvemini kui tegusõnade puhul, kuid siiski märgataval määral. Samuti tuli kasutada perspektiivi muutmist ja kompenseerimist.

Seoses omadussõnade tõlkimisega rakendati sarnaselt tegusõnadele kõige rohkem kultuurilist mugandamist. Kopeerimist oli otstarbekas kasutada vaid juhul, kui konkreetne sõna tegelikult eesti noorte kõnepruugile omane on. Otsetõlked nagu *totaalne*, *absoluutne* ja *ekstreemne* on küll eesti keeles olemas, kuid ei kõlaks enam noortepäraselt ega annaks edasi algset stiilivarjundit. Omadussõnasid oli väga palju ja ka tõlkevasted varieerusid. Tõlkija peab tajuma erinevate tõlkevastete intensiivsust ning kontekstist lähtuvalt sobiva tõlkesse valima.

Laensõnade puhul kerkis jällegi tugevamalt esile esimene kategooria. Inglise keelest pärinevad laensõnad on jõudnud popkultuuri ja sotsiaalmeediakanalite kaudu nii saksa kui ka eesti noortekeelde. Tõlkeprotsessi käigus tuli kõige tihedamini kasutada sõnade kopeerimist, kuna saksa anglitsismile oli võimalik leida eesti noortekeelele omane anglitsism. Tekkis olukordi, kus anglitsism oli küll kasutusel saksa noortekeeles, aga mitte Eestis. Sellisel juhul polnud võimalik sõnu kopeerida. Taolises olukorras leidis kasutust jällegi kultuuriline mugandamine.

Sarnaselt tegusõnadele kasutati lausealguspartiklite ja hüüdsõnade puhul kõige rohkem kultuurilist mugandamist ning sõimusõnade puhul tuli leida kultuuriline ekvivalent, mis ka tõlke sihtgruppi kuuluvat noorukit kõnetaks.

Tõlkeprotsessi käigus ei kasutatud teisest kategooriast ümbersegmenteerimist. Kolmandat kategooriat ehk materjali muutmist ei esinenud samuti.

Kokkuvõttes on tähtis, et tõlkijal oleks küllaldane keeletunnetus, et erinevate tõlkevariantide hulgast kõige sobilikum välja selekteerida. Kui tõlkija peab ühest keelest teise üle kandma keelelist materjali, kus esineb suurel hulgal noortekeelseid väljendeid, peab ta endale enne tõlkimist selgeks tegema, kes on teose tegelased ning kui vanad nad on. Näiteks esines seriaalis „Schloss Einstein“ palju vestlusi õpetajate või treenerite ja õpilaste vahel. Tõlkija peab olema teadlik, millisesse gruppi konkreetne tegelane kuulub, et ka tõlkes oleks võimalik ta kõnepruuki eristada. Näiteks oli võimalik sõna *der Schlauberger* vastavalt kontekstile mitmeti tõlkida ning käesoleva magistritöö näites valiti leebem tõlkevaste, kuna seda ütles õpetaja õpilasele. Tõlkija peab meeles pidama, et tõlke tarbijatele antaks edasi sama mõte ja emotsioon, mis lähtekeele kõnelejatele.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk oli määratleda ja kategoriseerida noortekeelt ning viimase tõlkimise iseärasusi saksa-eesti keelesuunal laste- ja noorteseriaali „Schloss Einstein“ näitel. Praktilise osa eesmärk oli teada saada, milliste tõlkestrateegiatega abil on võimalik noortekeelt sihtkeeles kõige sobilikumalt edasi anda. Tõlkija peab tundma noortekeelele iseäralikke jooni, et neid lähtetekstis ära tunda ning tõlkes meisterlikult edasi anda. Selleks et paremini mõista noortekeelt kui keelelist fenomeni, kirjeldati nii keele kui ka spetsiifilisemalt noortekeele olemust. Lisaks tutvustati noortekeele uurimise ajalugu ning noortekeelele iseloomulikke jooni. Seejuures käsitleti lähemalt noortekeelt kui grupikeelt ning slängi. Nimelt kasutavad teismelised oma keelt piiri tõmbamise eesmärgil ning noorte jaoks on just oma keel vahend, millega arvatakse inimesi oma siseringi või välisringi. Slängi puhul vaadeldi noortekeelt kui sotsiolekti, millele on omased märksõnad nagu variatiivsus, kiireloomulisus, madalstiilsus, teadlik keelekasutus, semantilised väljad ja loomingulisus. Kõige rohkem leidub erisusi aga sõnavaras, mida näitlikustati sõnaliikide kaupa saksakeelsete näidetega. Kuna magistritöö korpus põhines seriaali „Schloss Einstein“ keelematerjalil, vaadeldi ka, kuidas noorte kõnepruuki meedias ja filminduses rakendatakse.

Noortekeele tõlkimise teoreetilisteks lähtekohtadeks oli Vermeeri skoposteooria ning Pymi tõlkelahenduste tüpologia, mida kasutati noortekeelsete väljendite tõlkimisel. Tõlkeanalüüsi käigus selgus, et sobilikumad variandid noortekeele tõlkeprobleemide lahendamiseks on väljendi muutmine ning kopeerimine. Väljendi muutmise kategooriast tõusis omakorda esile kultuuriline mugandamine ehk situatsioon, kus tõlkija peab leidma kultuuriliselt vastava väljendi. Kultuurilist mugandamist pidi kõige sagedamini kasutama tegusõnade, omadussõnade, vulgaarsuste ja hüüdsõnade tõlkimisel. Kompenseerimist ning perspektiivi muutmist esines harvemini. Kopeerimise võtet rakendati enim nimisõnade ja laensõnade tõlkimisel. Omadussõnade puhul sai sõnade kopeerimist kasutada vaid juhul, kui vastav sõna eesti noortekeeles loomulikuna kõlas.

Käesolevas magistritöös käsitleti noorte kõnepruuki, viimase leksikaalseid jooni ning noortekeele tõlkeprotsessi. Analüüsile tuginedes on võimalik väita, et noortekeele edasiandmine tõlkes võib tõlkijale väljakutseks osutuda, kuid erinevate tõlkelahenduste

rakendamine annab võimaluse komistuskivisid vältida. Tõlkija peab tõlke eesmärki ning sihtgruppi pidevalt meeles hoidma, et tõlge lõpuks noorukile autentne tunduks. Kuna antud magistritöö analüüs põhines vaid ühe seriaali neljal osal, pole võimalik tulemusi üldistada. Tulevikus tasuks nii noortekeelele endale kui ka selle tõlkimisele suuremat tähelepanu pöörata, et teemast selgem üldpilt saada.

KASUTATUD KIRJANDUS

Aitchison, Jean 2006. Whassup? Slang and swearing among school children. – *Education Review*, vol. 19, No 2, 18–24. Kättesaadav: <http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ut.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=10af1d0b-02b4-4902-a081-877a85351136%40sessionmgr4001&vid=3&hid=4111> (14.02.2021).

Androutsopoulos, Jannis 1998a. Deutsche Jugendsprache. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. Frankfurt am Main: Peter Lang (VarioLingua 6). Kättesaadav: <https://jannisandroutsopoulos.net/2010/11/26/deutsche-jugendsprache-digitalkopie/> (15.04.2021).

— 1998b. Wie sagt man 'sehr gut' in der Jugendsprache? Unveröffentlichtes Manuskript für Tip - Theorie, Information, Praxis. Kättesaadav: <https://jannisandroutsopoulos.files.wordpress.com/2010/01/wie-sagt-man-sehr-gut-in-der-jugendsprache.pdf> (01.05.2021).

Antosik, Jessica 2011. Jugendsprache: Aufruf zur Gelassenheit von Nils Bahlo. *Morgenpost.de*. 23.10.2011. Kättesaadav: <https://uepo.de/2011/11/18/jugendsprache-aufruf-zur-gelassenheit-von-nils-bahlo/> (15.04.2021).

Baer, Anna 2015. Kennzeichen der Jugendsprache und ihr Wirkungsbereich in der heutigen Gesellschaft unter besonderer Berücksichtigung der Medien. Kättesaadav: <https://www.grin.com/document/338957> (14.03.2021).

Beneke, Jürgen 1986. Die jugendspezifische Sprachvarietät – ein Phänomen unserer Gegenwartssprache. *Linguistische Studien, ZSWA/ A*. Berlin. H.140, 1–82.

— 1989. Die Stadtsprache Berlins im Denken und Handeln Jugendlicher. Berlin: Akad. d. Wiss. d. DDR.

Berlin International: Migrationsanteil bei 35 Prozent 2020. Deutsche Presse-Agentur. 27.02.2020. Kättesaadav: <https://www.berlin.de/aktuelles/berlin/6092347-958092-berlin-international-migrationsanteil-be.html> (24.04.2021).

Berruto, Gaetano 1987. Varietät. *Soziolinguistik. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft*. 3.1. Berlin, New York: de Gruyter, 263–267.

Buschmann, Matthias 1994. Zur 'Jugendsprache' in der Werbung. *Muttersprache* 104: 219–231.

Ciecharowska, Justyna 2015. Ellipsen in der Jugendsprache in deutschen Jugendserien. Beiträge polnischer Doktoranten anlässlich der 9. Linguistischen Tagung. 09.05.2015. Kättesaadav: https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/18428/2-009_026-Ciecharowska.pdf?sequence=1 (21.04.2021).

De Klerk, Vivian 2006. Slang, Sociology. – *Encyclopedia of Language & Linguistics*. Second Edition. Keith Brown (ed.). Amsterdam: Elsevier, 407–412. Kättesaadav: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ee/science/article/pii/B0080448542013031> (15.02.2021).

Ehmann, Hermann 1992. Jugendsprache und Dialekt. Regionalismen im Sprachgebrauch von Jugendlichen. Opladen: Westdeutscher Verlag.

EKI ühendsõnastik 2020 = Hein, Indrek jt 2020. Eesti Keele Instituut.

EKK 2007 = Ereht, Mati; Tiiu Ereht; Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat. Kolmas täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. 1–6. Toim. M. Langemets jt. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Fortman, Jennifer 2003. Adolescent Language And Communication From An Intergroup Perspective. – *Journal of Language and Social Psychology*, vol. 22, No 1, 104–111. Kättesaadav: <http://jls.sagepub.com.ezproxy.utlib.ee/content/22/1/104.full.pdf+html?/> (15.01.2021).

Happonen, Natali 2010. Täendusülekanded kui sõnavara täiendamise viis eesti, soome ja vene koolinoorte kõnekeeles ja slängis – inimkesksed metafoorid. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Hehl, Helmut 2006. Das Megakrasse Lexikon. Kättesaadav: http://hehl-rhoen.de/pdf/lexikon_der_jugendsprache.pdf (30.04.2021).

Heinemann, Margot 1983. Zur Signalfunktion der Jugendsprache. Fleischer, Wolfgang (ed.): *Entwicklungen in Wortbildung und Wortschatz der deutschen Gegenwartssprache*. Berlin, 122–138.

- Henne, Helmut 1981. Jugendsprache und Jugendsprache. Schröder, Peter; Steger, Hugo (ed.) 1981: *Dialogforschung. Jahrbuch des Instituts für deutsche Sprache*. Düsseldorf, 370–385.
- 1986. Jugend und ihre Sprache. Darstellungen, Materialien, Kritik. Berlin, New York: de Gruyter.
- Hinderks-Kutscher, Rotraut 1998. Donnerblitzbub Wolfgang Amadeus: Mozarts Jugend. DTV Deutscher Taschenbuch.
- Keevallik, Leelo jt 1997. Kihnu murde assimileerumise mustreid Manilaiul. Kättesaadav: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:686877/FULLTEXT01.pdf> (10.02.2021).
- Khimik, Vassili Vassilyevich 2000. Поэтика низкого, или Просторечие как культурный феномен. Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета.
- Lapp, Edgar 1989. Jugendsprache: Sprechart und Sprachgeschichte seit 1945. Ein Literaturbericht. *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht* 63. Paderborn, 53–75.
- Lehtpuu, Kairit 2016. Teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalsed jooned. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Lewandowski, Theodor 1994. Linguistisches Wörterbuch. Heidelberg: Quelle & Meyer Verlag.
- Loog, Mai 1991. Esimene eesti slängi sõnaraamat. Tallinn: M. Loog.
- 1992. Nende sõned, sõnad: uurimus erialiste tüdrukute ja poiste kõnekeelest. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos. Väitekiri.
- Lubi, Hanna-Lisett 2019. Besonderheiten der jugendsprachlichen Lexik am Beispiel von Wolfgang Herrndorfs Romans „Tschick“ und dessen Übersetzung ins Estnische. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Mäekivi, Helika 2014. Muutkem keelt mõistlikult. Päevakera tekstibüroo. 19.08.2014. Kättesaadav: <https://www.paevakera.ee/blogi/muutkem-keelt-moistlikult> (03.12.2020).
- Nave-Herz, Rosemarie 1989. Jugendsprache. *Handbuch der Familien- und Jugendforschung*, Band 2. Neuwied, Frankfurt: Luchterhand, 625–633.

Neuland, Eva 1986. Jugendsprache im gesellschaftlichen Wandel. Ein Beitrag zur Geschichte der Jugendsprache und ihrer Forschung. *Der Deutschunterricht*, Heft 4. Sprachgeschichte als Sozialgeschichte, 52–75.

— 2008a. Jugendsprache. Eine Einführung. Tübingen, Basel: Francke.

— 2008b. Verbale Grenz- und Generationsüberschreitungen? Thesen zum Verhältnis von Jugendsprache und Mediensprache. *TV-Diskurs*, 12. 36–40. Kättesaadav: https://fsf.de/data/hefte/ausgabe/45/neuland036_tvd45.pdf (30.04.2021).

Niemann, Jessica 2007. Jugendsprache. Nur eine sprachliche Variation oder der Auslöser für Kommunikationsschwierigkeiten in Intergenerationsgesprächen? Magisterarbeit. Bielefeld.

Praakli, Kristiina 2020. Noortekeelee uurimisest eesti keeleteaduses. Vahekokkuvõte. Suulise ettekande slaidid XVI muutuva keele päeva seminaril 6. novembril 2020.

Pym, Anthony 2018. A typology of translation solutions. *The Journal of Specialised Translation*, Issue 30. 18.07.2018. Kättesaadav: https://jostrans.org/issue30/art_pym.php (05.05.2021).

Reiß, Katharina; Vermeer, Hans J. 1984. Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. *Linguistische Arbeiten*. Tübingen: M. Niemeyer.

Sarkar, David 2014. Aus dem Blickwinkel der Kinder. Kättesaadav: <https://www.planet-interview.de/interviews/schloss-einstein/43442/> (21.04.2021).

Schlobinski, Peter; Kohl, Gaby; Ludewigt, Irmgard 1993. Jugendsprache. Fiktion und Wirklichkeit. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Sornig, Karl 1981. Lexical Innovation. A Study of Slang, Colloquialisms and Casual Speech. *Pragmatics & Beyond* II:5. Amsterdam: Benjamins.

Statistik zu Bevölkerung mit Migrationshintergrund 2020. Kättesaadav: <https://www.erfurt.de/ef/de/leben/fuer/migranten/ratgeber/108757.html> (24.04.2021).

Sulner, Martina 2012. Interview über Jugendsprache. Göttinger Tagesblatt. Kättesaadav: <https://www.goettinger-tageblatt.de/Nachrichten/Kultur/Weltweit/Interview-ueber-Jugendsprache> (14.04.2021).

Zabrodskaja, Anastassia 2006. Koodivahetus „kokkuleppimise” strateegiana Kohtla-Järve vene-eesti kakskeelses suhtluses. Koks, H.; Rahman, J. (Toim.). Mitmõkeelisus ja keelevahetus õdagumeresoomõ maiõ pääl = Mitmekeelsus ja keelevahetus Läänemeresoome piirkonnas : konvõrents Põlván, 20.-22. rehekuu 2005 (148–164). Võru: Võro Instituut. (Võro Instituudi toimõndusõq; 18).

Tender, Tõnu 1996. Eesti släng: olemus, uurimislugu, sissevaade vanglaslängi. Magistritõõ. Käsikiri Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna eesti keele õppetoolis.

Verschik, Anna; Hennoste, Tiit 2019. Eesti keele allkeeled. Kättesaadav: https://www.emakeeleselts.ee/wp-content/uploads/2020/06/EKS_allkeeled_v.pdf (15.04.2021).

Vinay, Jean-Paul; Darbelnet, Jean 1958/1989. Translation Procedures. (translated from French to English by Andrew Chesterman). Andrew Chesterman (ed.). *Readings into translation theory*. Helsinki: Oy Finn Lectura. 61-69.

Wagener, Anne 2011. Kaskaden der Jugendsprache. Luxemburg.

RESÜMEE

Ziel dieser Magisterarbeit ist es, die Jugendsprache und die Besonderheiten der Übersetzung des Jugendjargons in deutsch-estnischer Sprache am Beispiel der Kinder- und Jugendserie „Schloss Einstein“ zu definieren und zu kategorisieren. Ziel des praktischen Teils der Arbeit ist es herauszufinden, mit welchen Übersetzungsstrategien die Jugendsprache in der Zielsprache am besten vermittelt werden kann. Der Übersetzer muss die Besonderheiten der Jugendsprache kennen, um sie im Ausgangstext zu erkennen und sie in der Übersetzung meisterhaft weiterzugeben. Um die Jugendsprache als sprachliches Phänomen besser zu verstehen, wird das Wesen sowohl der Sprache als auch insbesondere der Jugendsprache beschrieben. Darüber hinaus werden die Geschichte der Jugendsprachforschung und die Merkmale der Jugendsprache vorgestellt. Gleichzeitig wird die Jugendsprache detaillierter als Gruppensprache und Slang behandelt. Teenager verwenden nämlich ihre Sprache, um eine Grenze zwischen ihnen und den anderen Menschengruppen zu ziehen. Beim Slang wird die Jugendsprache als Soziolekt angesehen. An dieser Stelle treten Begriffe wie Variabilität, Schnelllebigkeit, Substandardsprachlichkeit, bewusster Sprachgebrauch, semantische Felder und Kreativität in den Vordergrund. Die meisten Unterschiede gibt es jedoch im Wortschatz, was durch Worttypen mit deutschen Beispielen veranschaulicht wird. Da das Korpus der Magisterarbeit auf dem Sprachmaterial der Serie „Schloss Einstein“ basiert, wird auch untersucht, wie der Jugendjargon in den Medien und in der Filmindustrie angewendet wird.

Die theoretischen Ausgangspunkte für die Übersetzung der Jugendsprache sind Vermeers Skopostheorie und die Typologie der Übersetzungslösungen von Pym, die bei der Übersetzung von Ausdrücken der Jugendsprache verwendet wurden. In Laufe der Übersetzungsanalyse wurde deutlich, dass die am besten geeigneten Optionen zur Lösung der Übersetzungsprobleme der Jugendsprache darin bestehen, den Ausdruck zu ändern und zu übernehmen. In der Kategorie der Ausdrucksänderung trat wiederum der kulturelle Transfer hervor. Damit ist eine Situation gemeint, in der der Übersetzer einen kulturell entsprechenden Ausdruck finden muss. Kultureller Transfer wurde am häufigsten verwendet, um Verben, Adjektive, Vulgarismen, Rückversicherungspartikel und Ausrufeworte zu übersetzen. Kompensation und Perspektivwechsel kamen seltener vor. Die

Übernahme wurde häufiger bei dem Übersetzen von Substantiven und Lehnwörtern verwendet. Bei Adjektiven kann das Übernehmen von Wörtern verwendet werden, wenn das entsprechende Wort in der estnischen Jugendsprache authentisch klingt.

Diese Magisterarbeit befasste sich mit der Jugendsprache, deren lexikalischen Merkmalen und dem Übersetzungsprozess der Jugendsprache. Basierend auf der Analyse kann behauptet werden, dass die Weitergabe der Jugendsprache in der Übersetzung eine Herausforderung für den Übersetzer sein kann. Die Anwendung von verschiedenen Übersetzungslösungen bietet jedoch die Möglichkeit Stolpersteine zu vermeiden. Der Übersetzer muss ständig den Zweck der Übersetzung und die Zielgruppe im Hinterkopf haben, damit die Übersetzung dem Jugendlichen schließlich authentisch erscheint.

LISAD

Lisa 1. Korpuses esinenud noortekeelsete väljendite valikuline loend

Saksakeelne väljend	Võimalikud eestikeelsed tõlkevasted
abgefahren	haige
abloosen	sitta sööma, <i>feilima</i> , haledalt ära saama
absolut	täiega
Alles okay bei dir?	Kõik ok?
Alter	ou, kuule, düüd, vana
auf etwas Bock haben/ Bock drauf haben	viitsima, vinnama
Beef, der	<i>beef</i> , draama
Bike, das	ratas, velo
Bio	bio
blöd glotzen	vahtima, passima, jõllama
Boahr	käib pinda, käib ajudele
Brainy, der	ajugeenius, nohkar
Bug, der	<i>error</i> , <i>glitch</i> , viga
busy	<i>busy</i> , kinni olema
checken	mõikama, tajuma, aru saama
chillen	maha rahunema, tagasi tõmbama, normiks tõmbama, chillima, maha jahtuma, hängima, vaibima, tiksuma
Coach, der	<i>coach</i> , trenku
cool	<i>nice</i> , norm, tuus, äge, änkسا, <i>cool</i> , vinge, haige
Deal, der	diil
Schisser, der	argpüks, jänespüks, <i>pussy</i>
die Klappen halten	keelt hammaste taga hoidma, kuss olema, suud pidama
Dreamteam, das	<i>dreamteam</i>

durchdrehen	ära kassima, kruvid logisevad, segi minema, segi kammima, omadega sassis olema
echt	üli, täiega
ein bisschen drüber sein	üle võlli minema, veits üle ei läinud vä, üle panema
eine Nummer zu groß sein	üle võlli minema
einen Gang runter schalten	normiks tõmbama, tuure maha tõmbama, chill, chillax, take it easy Pöial-Liisi
einen Spruch drücken	kellegi kallal nokkima, kellelegi pinda käima, kedagi maha tegema, kellelegi puid alla panema, kellegagi mölisema
es läuft	kõik ok ju, sujuma, pole probleemi, no problemo
etwas aushängen lassen	eputama, <i>show off</i> ima
etwas bringen	ära tegema, hakkama saama, suutma
etwas gebacken kriegen	hakkama saama, <i>nail</i> 'ima, <i>handle</i> 'ima
etwas geht bei jemandem	toimuma
etwas ist der Hammer	täiega <i>nice</i> , omg davai, täiega kõva, tuus, ülicool, sigalahe
etwas läuft Bombe	midagi sujub jumala normilt/mega hästi/idekalt
etwas liefern	hakkama saama, panema
etwas packen	tajuma, <i>get</i> 'ima, kohale jõudma
etwas raffan	tajuma, <i>get</i> 'ima, kohale jõudma
etwas rocken	mega hästi hakkama saama, <i>you did it</i> , <i>nice job</i>
etwas sieht aus wie Sau	midagi näeb kasimata/sassis/räbal/kehv välja
ever	<i>ever</i>
extrem	üli, ülimalt, täiega, mega
ey	ou, jou, kle, kuule
ey Leute	ou inimesed/rahvas
hey	hei, jou, tšau, mis toimps, mis möllad, kuule
hi	hei, jou, tšau, mis toimps, mis möllad
high-tech	<i>fancy</i> , <i>next level</i> , <i>next generation</i>
Internatslangweiler, die	internaadinohkarid

ja klaro	ofc, loog
jemand hat es drauf	<i>you still got it</i> , pole rooste läinud
jemanden anmachen	nägu täis sõimama, mölisema, külge ajama, ligi ajama
jemanden anquatschen	saasta suust välja ajama
jemanden feiern	kedagi <i>hype'</i> ima, tähistama
jemanden nerven	pinda käima, nagu pind perses, ajudele käima
jemanden etwas angehen	on kellegi asi, puutub kellesegi
jemanden rund machen	kellelegi tuult alla tegema
keinen/null Plan haben	pole aimu, <i>no idea</i> , <i>njesnaju</i>
Kohle, die	sull, papp, nuts, <i>money</i>
Krass	haige, mv, rets, <i>crazy</i> , mida helli, täitsa hull
Likes, die	<i>like'</i> id
live	platsis, laivis
Loser, der	luuser
Mann	jama, pekki, kurat, deem,
Mann, ey	pagan küll, kurat võtaks
mega	mega, üli, täiega,
Mist	kurat, pask
Mist über jemandem erzählen	paska/jama kellegi kohta rääkima
Na Logo	loog, muidugi, no shit sherlock
Nerd, der	nohkar, nohik, <i>nerd</i>
No-Go, das	<i>no-go</i> , ei lähe peale
Oberturnbeutel, der	meisterkargaja
oh Mann	oh mees, oh jumal, oi jesus (ingl. hääldusega)
oh Mist	kurat, pask, <i>fuck</i>
okay	okei, ok
Outfit, das	<i>outfit</i> , stiil
passen	davai, täiega ok, idekas
pennen	põõnama, sliipi laskma
rüberkommen	muljet jätma, väljanägema

Rumgesabber, das	ila panemine, tatti panemine, amelemine
rummotzen	ajudele käima, masetsema, torisema
Schiss haben	kellelgi on junn jahe, vedelaks lööma, põnnama lööma, pükse täis tegema, sitt püksis
Schlauberger, der	tuupur, nohkar, <i>big brain</i> , oivik, <i>nerd</i> , tarkur
shit	kurat
sich ins Zeug legen	liigutama hakkama
sie noch alle haben	mida kuradit, mis sul viga on, segi oled läinud vä, kas sa oled peast soe
Smalltalk, der	loba, <i>smalltalk</i>
sorry	sorri, andeks, sorts
spinnen	ära kassima, kruvid logisevad, segi minema, segi kammima, omadega sassis olema
Story, die	<i>story</i>
super	täiega, hullult
total	täiega, jumala
übels	aga täiega
voll	täiega, ilgelt

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hanna-Lisett Lubi,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
Saksa noortekeele tõlkimise eripärad noorteseriaali „Schloss Einstein“ näitel,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Terje Loogus,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Hanna-Lisett Lubi

17.05.2021

Lõputöö autori kinnitus

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Hanna-Lisett Lubi

(allkiri)

17.05.2021

(kuupäev)